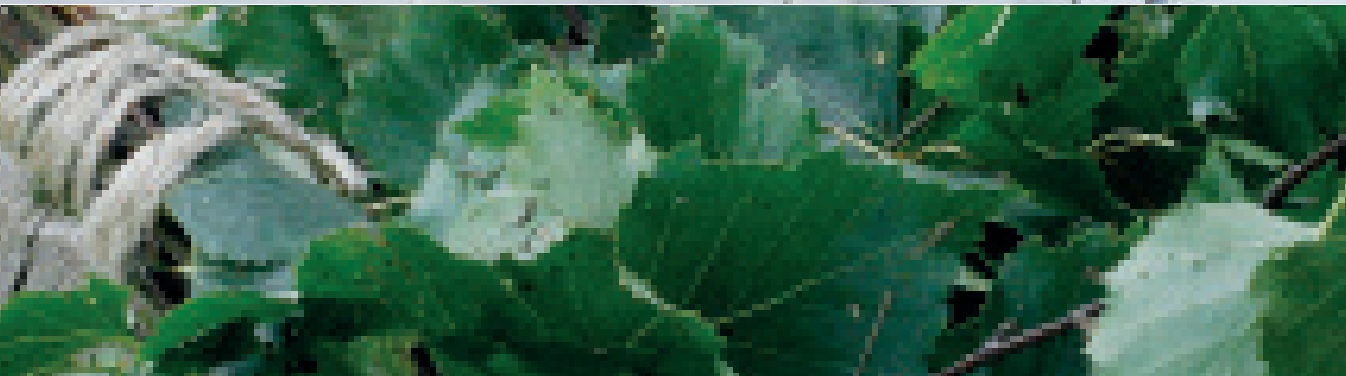


Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritets-
språk trädde i kraft 1 januari 2010. Den 1 januari 2019 stärktes
lagen. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har ett
nationellt uppdrag att följa upp tillämpningen av lagen och bistå
andra förvaltningsmyndigheter med bland annat rådgivning
och information. Den här handboken har tillkommit som en del
i detta uppdrag. Syftet är dels att ge läsaren teoretisk kunskap om
nationella minoriteters rättigheter, dels att bidra med konkreta
råd och exempel på hur lagstiftningen kan omsättas i praktiken.

Tack till de kommuner och regioner som har bidragit med goda
exempel och värdefulla synpunkter i arbetet med handboken.

Denna upplaga är reviderad 2019.



1.	DEN SVENSKA MINORITETSPOLITIKEN	05
1.1	Nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige	07
1.2	Mänskliga rättigheter	08
1.3	En stärkt minoritetspolitisk strategi	11
1.4	Det minoritetspolitiska målet och delområdena	12
1.5	Minoritetslagen	13
1.6	Romsk inkludering	20
1.7	Revitalisering	21
2.	MINORITETSLAGEN I PRAKTIKEN	23
2.1	Inflytande och delaktighet	26
	<i>Checklista</i>	31
2.2	Information och myndighetsbemötande	34
	<i>Checklista</i>	39
2.3	Främjande och synliggörande	40
	<i>Checklista</i>	46
2.4	Förskola och viss annan pedagogisk verksamhet	47
	<i>Checklista</i>	49
2.5	Äldreomsorg	51
	<i>Checklista</i>	55
2.6	Mål och riktlinjer	57
	<i>Checklista</i>	59
2.7	Kartläggning och statsbidrag	63
	<i>Checklista</i>	69
3.	TIPS OCH LÄNKAR	73
3.1	Information, översättningar, tolkar med mera	75
3.2	Vidare läsning	76
4.	REFERENSER	83

1. Den svenska minoritetspolitiken

Den svenska minoritetspolitiken

Denna första del av handboken om nationella minoriteters rättigheter ger en teoretisk bakgrund och introduktion till den svenska minoritetspolitiken.

Sveriges internationella åtaganden på området, den minoritetspolitiska strategi som presenteras i propositionerna *Från erkännande till egenmakt - regeringens strategi för de nationella minoriteterna* (prop. 2008/09:158), *En stärkt minoritetspolitik* (prop. 2017/18:199) och lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) beskrivs översiktligt.

1.1 Nationella minoriteter och minoritetsspråk i Sverige

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). De bygger på insikten att det finns ett stort antal minoriteter i Europa som levt i området sedan lång tid och som har eget språk och egen kultur.¹ I ramkonventionen och språkstadgan konstateras bland annat att vissa minoritetsspråk riskerar att gå förlorade och att skydd av nationella minoriteter är nödvändigt för språklig och kulturell mångfald, stabilitet, demokratisk säkerhet och fred.

I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som politikområde inom den svenska statsbudgeten. Judar, romer, samer (som även har ställning som urfolk), sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib (alla varieteter), samiska (alla varieteter), finska och meänkieli (alla varieteter).

När riksdagen beslutade om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken utgick man från Europarådets konventioner. De innehåller ingen definition av begreppet nationell minoritet men ramkonventionen nämner i artikel 5 religion, språk, traditioner och kulturarv som viktiga delar av nationella minoriteters identitet. Regeringen kompletterade dessa kriterier med några ytterligare och kom fram till att en grupp, för att räknas som nationell minoritet i Sverige, ska ha

- en uttalad samhörighet och en (till antalet i förhållande till resten av befolkningen) icke-dominerande ställning i samhället
- en religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet
- en vilja och strävan att behålla sin identitet
- historiska eller långvariga band med Sverige.²

¹ Propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143), s. 11

² Ibid, s.31

Judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar uppfyller dessa kriterier. Inom respektive grupp finns en religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet och en önskan att behålla sin identitet.

Alla fem grupper har dessutom funnits i Sverige under mycket lång tid. Judar har bott i landet sedan 1600-talet, och romer åtminstone sedan 1500-talet. Samerna är ett urfolk och har levt i det som nu är Sverige sedan urminnes tider. Tornedalingar och finsktalande personer har funnits här sedan långt före den svenska statsbildningen. Sverige och Finland var under drygt sexhundra år, fram till 1809, ett och samma rike.

FAKTA

Den så kallade självidentifikationsprincipen innebär att varje individ själv avgör om hen tillhör någon eller några av de nationella minoriteterna och vill göra anspråk på det skydd och stöd som samhället erbjuder. Samhället kan inte ställa krav på någon att styrka sin tillhörighet till en eller flera minoriteter.

Någon exakt statistik finns inte eftersom registrering med etnisk tillhörighet som grund inte är tillåten i Sverige. Uppskattningsvis tio procent av befolkningen utgörs av personer som tillhör en eller flera nationella minoriteter.

1.2 Mänskliga rättigheter

Ramkonventionen slår i artikel 1 fast att skyddet av nationella minoriteter och av de rättigheter och friheter som tillkommer personer som tillhör dessa minoriteter utgör en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter. I språkstadgans inledning anges att rätten att använda landsdels- eller minoritetsspråk i det privata och offentliga livet är en omistlig rättighet som stämmer överens med principerna i Förenta Nationernas (FN) internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och med andan i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen).

I Europakonventionen, som sedan 1995 är införlivad i svensk lag, omnämns nationella minoriteter specifikt i artikel 14 om förbud mot diskriminering. Artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, liksom artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter, skyddar minoriteters rätt att ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk. FN:s generalförsamling har också antagit en deklaration om rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter (1992), och en deklaration om urfolkens, däribland samernas, rättigheter



(2007). Urfolksdeklarationen säger bland annat att urfolk har rätt till eget språk och utbildning i sin egen kultur och på sitt eget språk, rätt att delta i beslutsfattande som berör deras rättigheter och rätt att utveckla sina egna beslutsfattande institutioner. En deklaration är inte juridiskt bindande på samma sätt som en konvention men kan sägas uttrycka politisk vilja och tydliga ambitioner att gå i en viss riktning.

FN-resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling stödjer ett sektorsövergripande arbete på alla nivåer i samhället vilket är en förutsättning för en hållbar utveckling. De nationella minoriteternas rättigheter har direkt koppling till flera mål i agendan, bland annat målen om god hälsa och välbefinnande, god utbildning samt minskad ojämlikhet.

Den reformerade svenska regeringsformen, som trädde i kraft 1 januari 2011, slår i 1 kapitlet 2 § fast att: ”samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samhfundsliv ska främjas”.

Regeringsformens andra kapitel innehåller bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter, och stadgar bland annat att lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas därför att han eller hon tillhör en minoritet med hänsyn till etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Diskrimineringslagen (2008:567) innehåller också bestämmelser för att motverka diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Personer som tillhör nationella minoriteter i Sverige har genom historien ofta fått sina rättigheter kränkta. Många har utsatts för marginalisering, diskriminering och övergrepp i form av bland annat tvångssteriliseringar och rasbiologisk forskning.

Den assimileringspolitik som länge bedrevs innebar att flera minoriteter förbjöds att använda sitt modersmål i skolan, och det egna språket kom för många att förknippas med skam. Majoriteten av romska barn utestängdes istället helt från skolan ända in på 1960-talet.

Många personer som tillhör nationella minoriteter bär än idag med sig egna minnen och upplevelser från denna tid. Diskriminering och marginalisering förekommer även i dagens samhälle.

Sveriges ratificering av Europarådets konventioner år 2000 utgör enligt propositionen *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna*, som diskuteras vidare i nästa avsnitt, ”ett senkommet erkännande av vårt lands historiska nationella minoriteter, judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och deras språk, men också av vårt gemensamma svenska kulturarv” och ”ett erkännande av grupper som både osynliggjorts och undertryckts under långa tider”.³

³ Prop. 2008/09:158, s. 28

1.3 En stärkt minoritetspolitisk strategi

Den svenska minoritetspolitiken syftar till att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande, samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.⁴ Som ett led i detta arbete infördes år 2000 lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar, som gällde i kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna, och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar som gällde i Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner. Dessa kommuner blev då så kallade förvaltningsområden för finska, meänkieli och/eller samiska.

Den internationella och nationella uppföljningen av Sveriges minoritetsarbete under de första tio åren visade dock att ytterligare åtgärder krävdes. Kritik riktades bland annat mot att minoritetsskyddet var begränsat till sju kommuner i norra delen av landet, att minoriteternas inflytande var för litet och att Sverige inte hade vidtagit tillräckliga åtgärder för att stärka minoritetsspråken.

FAKTA

Språklagen (2009:600), som minoritetslagens 4 § hänvisar till, trädde i kraft 1 juli 2009. Den syftar bland annat till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk. Språklagen anger att svenska är huvudspråk i Sverige, att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska, och att det allmänna ska skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket.

⁴ Prop. 2008/09:158, s.14

2009 presenterade regeringen en minoritetspolitisk reform med en strategi och en sammanhållen lag i propositionen *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna* (prop. 2008/09:158). Strategin syftar till att

- förtydliga den rättsliga regleringen av de nationella minoriteternas rättigheter genom en sammanhållen lag som gäller i hela landet och inte enbart i en viss region i landet
- motverka diskriminering och utsatthet
- säkerställa en bättre efterlevnad av ramkonventionen och språkstadgan och uppföljning av vidtagna åtgärder
- stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande
- främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.⁵

Under perioden 2010 - 2018 har ytterligare internationella och nationella uppföljningar gjorts av Europarådets granskningskommittéer respektive uppföljningsmyndigheterna. De rekommendationer och bedömningar som lämnades ledde till att regeringen den 1 september 2016 beslöt om en översyn och analys av minoritetslagen vilken resulterade i proposition *En stärkt minoritetspolitik* (prop. 2017/18:199).

I propositionen fastslås att den samlade minoritetspolitiska strategin med tre delområden som gällt sedan 2010 kvarstår. I det fortsatta genomförandet av strategin är ett systematiskt förhållningssätt, långsiktighet i arbetet och de nationella minoriteternas egenmakt nyckelfaktorer.

Eftersom minoritetspolitiken är sektorsövergripande bör de offentliga verksamheterna sträva efter att integrera de minoritetspolitiska frågorna inom berörda sektorsområden. Frågorna bör även ses som en integrerad del av arbetet med mänskliga rättigheter. Den stärkta lagstiftningen trädde i kraft 1 januari 2019.⁶

1.4 Det minoritetspolitiska målet och delområdena

Ett övergripande mål för minoritetspolitiken beslutades av riksdagen år 2000 i samband med att politikområdet inrättades. Målet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjlighet till inflytande samt att stödja de historiska minoritetsspråken så de hålls levande.

Genom reformen 2010 bröts det övergripande målet för minoritetspolitiken ner i tre delområden som fortfarande är aktuella: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.⁷

⁵ Prop. 2008/09:158, s. 3

⁶ Prop. 2017/2018:199

⁷ Prop. 2008/09:158, s. 45 - 46

1.5 Minoritetslagen

Ändringarna i minoritetslagen från 1 januari 2019 omfattar förstärkningar i de allmänna bestämmelserna som gäller samtliga nationella minoriteter och minoritetsspråk samt stärker rätten till förskola och äldreomsorg på finska, meänkieli och samiska i förvaltningsområden.

Här nedan förklaras minoritetslagens struktur. I del två av handboken läggs fokus på lagens tillämpning i kommuner och regioner.

Allmänna bestämmelser

Minoritetslagens allmänna bestämmelser gäller i hela landet och omfattar samtliga fem nationella minoriteter och minoritetsspråk.

De allmänna bestämmelserna regleras i lagens inledande paragrafer, som bland annat slår fast att:

- Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt minoritetslagen och de föreskrifter som lagen hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken (3 §).
- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (4 §, även 8 § språklagen).
- Det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur (4 §).
- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor (5 §).
- Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheter för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande (5 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar (5a §).
- Kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 § (5 b §).



Med förvaltningsmyndigheter avses som huvudregel de myndigheter vars uppgift är, något förenklat, att sköta offentliga förvaltningsuppgifter. De verkställer den styrande maktens beslut. Det finns statliga, regionala och kommunala förvaltningsmyndigheter. Som förvaltningsmyndigheter räknas inte domstolarna, regeringen, riksdagen och de kommunala beslutande församlingarna (kommun- eller regionfullmäktige). Kommunala bolag är inte heller förvaltningsmyndigheter.⁸

Med ”det allmänna” avses offentlig verksamhet som utövas genom staten, kommunerna eller regionerna.⁹

Minoritetslagen innehåller även nya paragrafer om äldreomsorg på samtliga minoritetsspråk och stöd för upprätthållande av de äldres kulturella identitet:

- En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk (18 a §).
- Kommunen ska beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet (18 b §).
- Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad (18 c §).
- Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor (5 kap. 6 § socialtjänstlagen 2001:453).

Förstärkt skydd för samiska, finska och meänkieli

Minoritetslagen innehåller också bestämmelser om förstärkt skydd för finska, meänkieli respektive samiska i de så kallade förvaltningsområdena. Sådana har funnits i Norrbottens län sedan de tidigare minoritetsspråklagarna infördes år 2000 och i samband med 2010 års minoritetslag utvidgades förvaltningsområdena för finska och samiska. Sedan 2010 har alla förvaltningsområden växt och nya kommuner och regioner har tillkommit. Från och med 2019 har förvaltningsområdena utvidgats till att omfatta 84 kommuner och 15 regioner.

I förvaltningsområden har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska i sina skriftliga och muntliga kontakter med myndigheter. Enskilda har också rätt att få tillgång till äldreomsorg och förskola helt eller till en väsentlig del på finska, meänkieli och samiska.

⁸ Prop. 2016/17:180 s. 25 f.; Strömberg & Lundell, Allmän förvaltningsrätt, s. 13 ff.

⁹ Prop. 2008/09:158, s.126 f.

Rätten till förskola på nationellt minoritetsspråk regleras i skollagen och i den nya reviderade läroplanen för förskola som träder i kraft 1 juli 2019. Enligt läroplanen ska barn som tillhör de nationella minoriteterna, där urfolket samerna ingår, även stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.

Myndighetskontakter

- Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdande part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet (8 §).
- Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket (9 §).
- Enskilda har alltid rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän och Diskrimineringsombudsmannen. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Arbetsförmedlingen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdande för part (10 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten (11 §).
- Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider (12 §).

Förskola och viss annan pedagogisk verksamhet

- En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (8 kap.12 a § skollagen 2010:800).
- Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola (8 kap. 12 a § skollagen).
- En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde ska sträva efter att erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det annan pedagogisk verksamhet där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (25 kap. 5 a § skollagen).

Med annan pedagogisk verksamhet avses sådan pedagogisk omsorg som erbjuds istället för förskola. Det kan till exempel vara familjedaghem, öppen förskola eller nattis (enligt skollagens 2, 3, 5 §§).

Äldreomsorg

- En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska (18 §).

I begreppet enskilda ingår förutom fysiska personer även till exempel företag, föreningar och andra organisationer, men inte myndigheter eller andra offentligt rättsliga organ.¹⁰

Kommuner som inte redan ingår i ett förvaltningsområde kan ansöka hos regeringen om att få ingå i ett sådant. Ansökan ska föregås av samråd med minoriteterna och lämnas till regeringen senast 1 mars. Enligt den förstärkta minoritetslagen kan en kommun som anslutits till förvaltningsområde ansöka hos regeringen om utträde. Regeringen får fatta beslut om utträde om det finns synnerliga skäl (7 §).

Anledningen till att finska, meänkieli och samiska har ett förstärkt skydd i minoritetslagen är att de bedöms vara landsdels- eller minoritetsspråk med historisk geografisk anknytning i Sverige, medan övriga två nationella minoritetsspråk – jiddisch och romani chib – räknas som territoriellt obundna språk. Landsdels- eller minoritetsspråk är, enligt Europarådets språkstadga, språk som av hävd används i ett visst territorium inom en stat (det är detta som kallas historisk geografisk anknytning) av medborgare i staten, vilka utgör en grupp som till antalet är färre än resten av befolkningen. Språket ska också vara annorlunda än det eller de officiella språken i staten och talas av ett så stort antal personer att det motiverar åtgärder för skyddande och främjande. Dialekter av det eller de officiella språken omfattas inte, och inte heller språk som talas av invandrare.

Territoriellt obundna språk är med språkstadgans definition språk som används av medborgare i en stat som avviker från det eller de språk som används av resten av befolkningen i den staten, men som, trots att de av hävd används inom den statens territorium, inte kan identifieras med en bestämd del av den.

Territoriellt obundna språk omfattas av flera av språkstadgans bestämmelser, men skyddet är lägre och mer allmänt än för språk med historisk geografisk anknytning.

¹⁰ Prop. 2008/09:158, s. 129

FÖRVALTNINGSOMRÅDEN FÖR NATIONELLA MINORITETSSPRÅK I SVERIGE (2019)

MEÄNKIELI

- Gällivare
- Haparanda
- Kalix
- Kiruna
- Luleå
- Pajala
- Stockholm
- Övertorneå

SAMISKA

- Arjeplog
- Arvidsjaur
- Berg
- Dorotea
- Gällivare
- Härjedalen
- Jokkmokk
- Kiruna
- Krokoms
- Luleå
- Lycksele
- Malå
- Sorsele
- Stockholm
- Storuman
- Strömsund
- Sundsvall
- Umeå
- Vilhelmina
- Vindeln
- Åre
- Åsele
- Älvdalen
- Örnsköldsvik
- Östersund

FINSKA

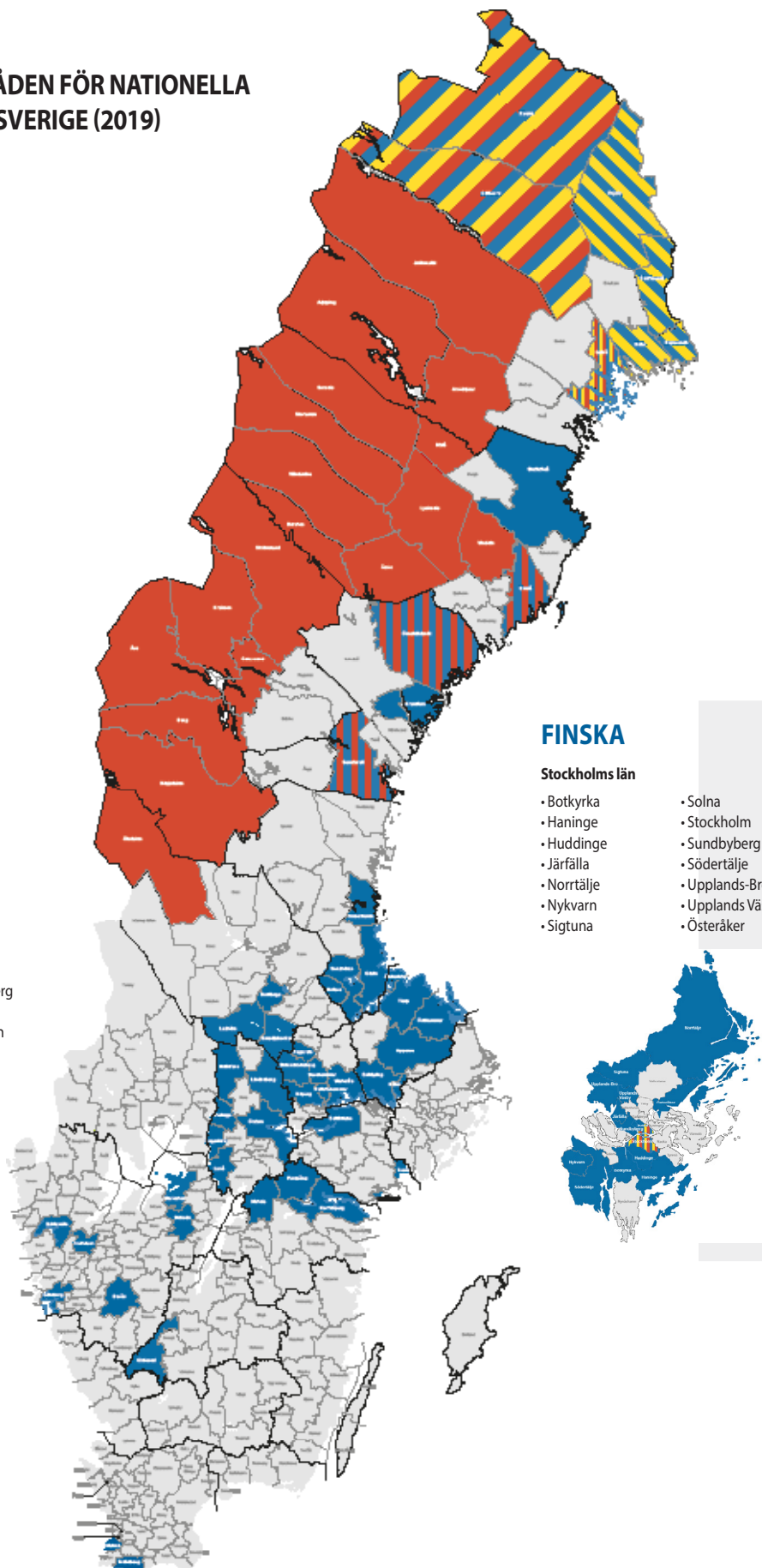
Utanför Stockholms län

- Borlänge
- Borås
- Degerfors
- Enköping
- Eskilstuna
- Fagersta
- Finspång
- Gislaved
- Gällivare
- Gävle
- Göteborg
- Hallstahammar
- Haparanda
- Hofors
- Häbo
- Hällefors
- Kalix
- Karlskoga
- Kiruna
- Kramfors
- Köping
- Laxå
- Lindesberg
- Ludvika
- Luleå
- Malmö
- Mariestad
- Motala
- Norrköping
- Oxelösund
- Pajala
- Sandviken
- Skellefteå
- Skinnkatteberg
- Skövde
- Smedjebacken
- Sundsvall
- Surahammar
- Söderhamn
- Tierp
- Trelleborg
- Trollhättan
- Trosa
- Uddevalla
- Umeå
- Uppsala
- Västerås
- Älvkarleby
- Örebro
- Örnsköldsvik
- Östhammar
- Övertorneå

FINSKA

Stockholms län

- Botkyrka
- Haninge
- Huddinge
- Järfälla
- Norrtälje
- Nykvarn
- Sigtuna
- Solna
- Stockholm
- Sundbyberg
- Södertälje
- Upplands-Bro
- Upplands Väsby
- Österåker





1.6 Romsk inkludering

År 2012 tog regeringen beslut om en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032. Det övergripande målet för strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som en person som inte är rom. Strategin ses som en förstärkning av minoritetspolitiken. Bakgrunden till strategin är Delegationen för romska frågor betänkande *Romers rätt – en strategi för romer i Sverige* (SOU 2010:55) som granskade efterlevnaden av romers rättigheter enligt internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter. Strategin omfattar samma rättigheter, det vill säga rätten till utbildning, arbete, bostad, bästa möjliga hälsa, social omsorg och trygghet, språk, kultur samt civilsamhällets organisering.¹¹

Regeringen har sedan 2012 gett bidrag till tio kommuner¹² i syfte att ta fram nya arbetssätt och metoder inom de olika rättighetsområdena med målet att rättigheterna ska tas tillvara inom kommunernas ordinarie strukturer och verksamhetsområden. Målgruppen för strategin är framförallt de romer som befinner sig i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering. Även kvinnor och barn är prioriterade målgrupper. Genomförandet av strategin bygger på romskt inflytande och delaktighet. Arbetet med strategin ska även genomsyras av att synliggöra och motverka antiziganism som är rasism riktad mot den nationella minoriteten romer.

Länsstyrelsen i Stockholm har sedan 2012 samordnat och följt upp insatser inom strategin för romsk inkludering. Länsstyrelsen tar årligen fram en rapport som lämnas till regeringskansliet. Den bygger på kommuners arbete¹³, uppgifter från myndigheter med särskilda uppdrag inom romsk inkludering och Länsstyrelsens analys och slutsatser av helheten. Länsstyrelsen har i de senaste rapporterna uppmärksammat att arbetet för romsk inkludering behöver vara tvärsektorieellt för att fler romer ska kunna ta tillvara sina rättigheter som nationell minoritet. Länsstyrelsen har även sett att frågan för romsk inkludering ofta är personbunden och därmed är arbetet sårbart. Länsstyrelsen har slutligen uppmärksammat att arbetet med romsk inkludering ofta är projektbaserat trots att strategin påtalar vikten av att arbetet ska präglas av långsiktighet.

11 Regeringens skrivelse 2011/12:56

12 År 2012–2015 var Luleå, Göteborg, Linköping, Helsingborg och Malmö pilotkommuner. År 2016–2019 är Gävle, Borås, Uppsala, Stockholm och Haninge utvecklingskommuner.

13 Ibid.

1.7 Revitalisering

De nationella minoritetsspråken har under lång tid tappat mark i Sverige. Allt färre talar språken och bland annat de samiska språken riskerar att helt försvinna.

Majoritetsspråket dominerar i så gott som alla språkliga sammanhang och minoritetsspråken utvecklas inte med nya termer och begrepp. Talarnas språkfärdighet blir sämre liksom deras möjligheter att föra språket vidare till sina barn och barnbarn. Den språkliga kedjan mellan generationerna är i många fall bruten eller försvagad.¹⁴ Enligt den förstärkta minoritetspolitikerna ska överföringen av språk och kultur mellan generationerna ges en särskild tyngd.¹⁵

Det går dock att vända den pågående språkbytesprocessen och få till stånd en så kallad revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Begreppet revitalisering innebär att åtgärder vidtas så att ett hotat språk kan börja återta mark, bland annat genom att fler börjar tala det. Det kräver insatser från samhällets sida för att höja språkens status och skapa ett mer språkbevarande klimat. Viktigt är också att minoriteterna själva är engagerade i revitaliseringsarbetet.

En effektiv revitaliseringsmetod är att ge barn möjlighet att lära sig minoritetsspråken – det är betydligt lättare att ta till sig ett språk i tidig ålder än som vuxen. Barns rätt till utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket diskuteras vidare i avsnitt 2.3 (främjande och synliggörande) och 2.4 (förskola och viss annan pedagogisk verksamhet).

FAKTA

I förvaltningsområdena ingår också följande regioner: Dalarna, Gävleborg, Jämtland Härjedalen, Jönköping, Norrbotten, Skåne, Stockholm, Sörmland, Uppsala, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland, Västra Götaland, Örebro och Östergötland.

¹⁴ Prop. 2008/09:158, s. 35

¹⁵ Prop. 2017/18:199, s. 24

FAKTA

Anledningen till att finska, meänkieli och samiska har ett förstärkt skydd i minoritetslagen är att de bedöms vara landsdels- eller minoritetsspråk med historisk geografisk anknytning i Sverige, medan jiddisch och romani chib räknas som territoriellt obundna språk.

Territoriellt obundna språk omfattas av flera av språkstadgans bestämmelser, men skyddet är lägre och mer allmänt än för språk med historisk geografisk anknytning.

2. MINORITETSLAGEN I PRAKTIKEN

MINORITET.SE

Minoritet.se sprider kunskap om urfolket samer och övriga nationella minoriteter; judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar.

På webbplatsen finns information om Sveriges minoritetsåtagande, aktuell lagstiftning och myndighetsinformation från Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget.

Här kan du också kostnadsfritt beställa informationsmaterial, ladda ner en PowerPoint-presentation med talarmanus, få svar på frågor om minoritetspolitiken och lagen samt läsa artiklar om förvaltningsmyndigheters minoritetsarbete.

www.minoritet.se

Minoritetslagen i praktiken

Lagen i praktiken

Kommuner, regioner och andra förvaltningsmyndigheter spelar en avgörande roll för att minoritetslagen ska få genomslag i praktiken. Denna del av handboken ägnas åt tillämpningen av lagstiftningen i kommuner och regioner.

Här tas följande upp:

- Inflytande och delaktighet
- Information och myndighetsbemötande
- Främjande och synliggörande
- Förskola och viss annan pedagogisk verksamhet
- Äldreomsorg
- Mål och riktlinjer
- Kartläggning och statsbidrag

Relevanta paragrafers innebörd och bakgrund diskuteras och ett antal kommuner och regioner delar med sig av konkreta tips, råd och exempel på hur de har gjort för att omsätta bestämmelserna i sin dagliga verksamhet.

I handboken nämns ibland de nationella minoriteternas behov, intressen och önskemål. Att diskutera dessa med minoriteterna är grundläggande för förvaltningsmyndigheters minoritetsarbete.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att minoritetslagen är en rättighetslagstiftning och att de nationella minoriteternas rättigheter är en del av de mänskliga rättigheterna. Implementeringen av lagen i kommuner och regioner handlar med andra ord främst om att förverkliga rättigheter och inte enbart om att tillgodose behov, intressen eller önskemål.

Eftersom de minoritetspolitiska frågorna är sektorsövergripande är det också väsentligt att se till att de lyfts upp inom ramen för arbetet med mänskliga rättigheter och inom andra verksamhetsområden, till exempel kultur- och utbildningssektorn. På så sätt kan frågorna få större genomslag.

2.1 Inflytande och delaktighet

- Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor (5 §).
- Samråd ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande (5 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar (5 a §).

Samråd och delaktighet är grundläggande principer i Europarådets minoritetskonventioner. Att stärka de nationella minoriteternas inflytande är också ett av den svenska minoritetspolitikens huvudmål. Redan i propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* (prop. 1998/99:143) framhölls att de nationella minoriteterna själva är bäst lämpade att se den egna gruppens behov, och att det därför är väsentligt att det förs en dialog mellan myndigheter på olika nivåer och de nationella minoriteterna.

De nationella minoriteternas möjligheter till inflytande är av avgörande betydelse för att synliggöra gruppernas behov i samhället och i förlängningen en förutsättning för att Sverige ska kunna leva upp till åtagandena i minoritetskonventionerna. I propositionen *En stärkt minoritetspolitik* betonas att minoritetsarbetet ska göras tillsammans med de nationella minoriteterna som ska ses som rättighetsbärare och experter på sin situation.¹⁶

Minoritetslagens femte paragrafer gäller för samtliga fem minoriteter och i hela landet. Med andra ord ska alla kommuner och regioner samråda med alla nationella minoriteter som finns representerade i området. Särskilt viktiga att diskutera är frågor som rör bland annat förskoleverksamhet, äldreomsorg, barn- och ungdomsfrågor samt biblioteks- och annan kulturverksamhet.¹⁷ Politisk förankring i samråden ger tyngd och kan underlätta när det gäller att gå från ord till handling. Samråden blir inte bara diskussionsforum utan kan även ha beslutanderätt.

Det finns ingen uttalad definition av samråd men en guide är den europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen som har tagits fram av det europeiska civilsamhället tillsammans med Europarådet.

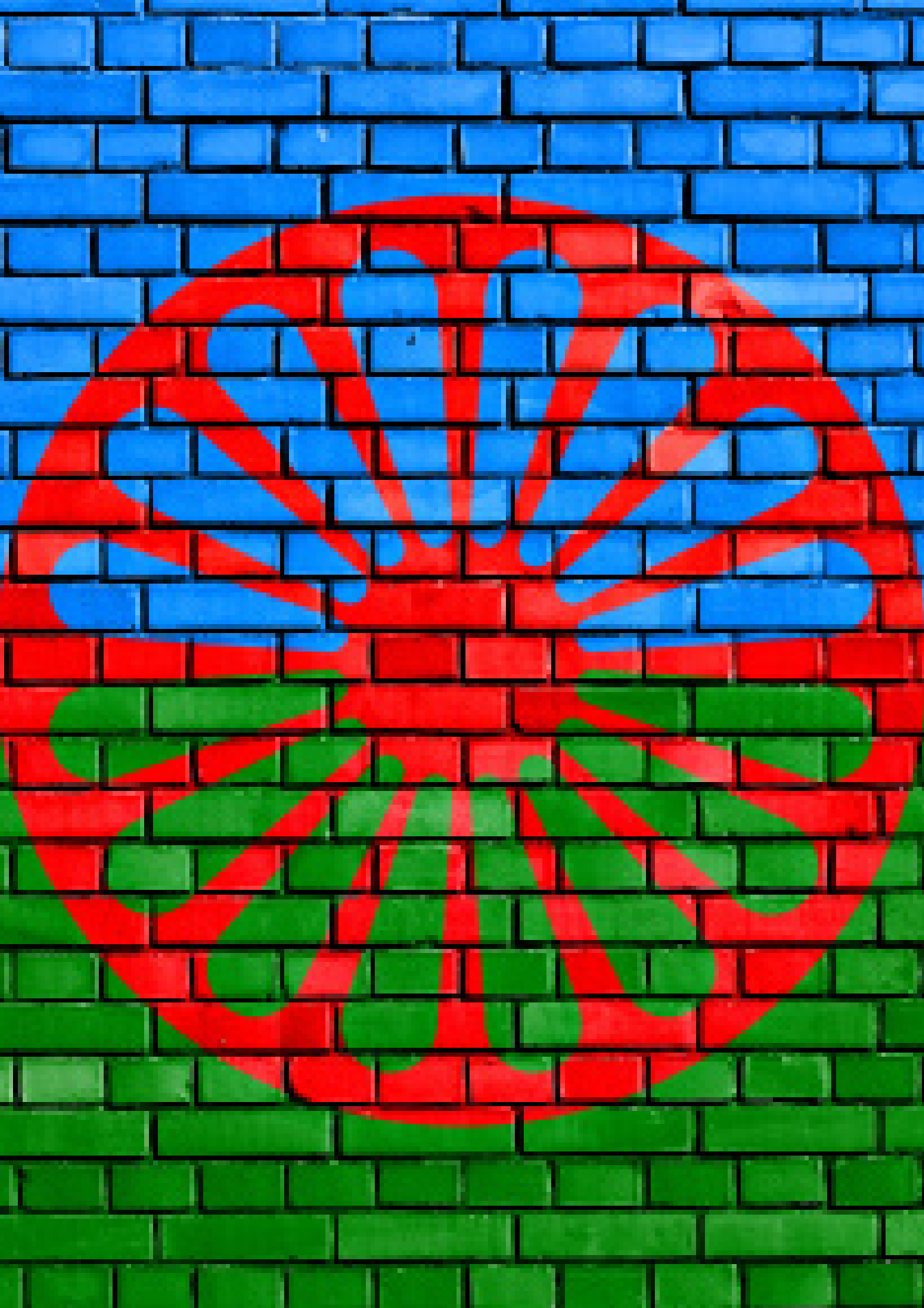
¹⁶ Prop. 2017/18:199, s. 39

¹⁷ Prop. 2008/09:158, s. 70

Propositionen *En stärkt minoritetspolitik* betonar att samråden ska ske genom en strukturerad dialog:

- I en strukturerad dialog karaktäriseras relationen mellan kommun/region och minoriteterna av långsiktighet, återkommande möten och en hög grad av jämbördighet. För att det ska kunna ske behöver kommunen/regionen och minoriteterna lära känna varandras förutsättningar, begränsningar och perspektiv. Det kan krävas ett aktivt arbete som syftar till att stärka kunskapen om och tilliten till varandra.
- Mötena ska ske på ett systematiskt och välplanerat sätt. Till exempel ska alla parter kunna förutse vad som ska hända under mötet och kunna förbereda sig. Eventuella underlag om förslag till beslut bör skickas ut med god framförhållning, då får minoriteterna möjlighet att diskutera innehållet internt och eventuella inspel kan bli mer genomarbetade. Det är också bra om det finns en offentlig tidsplan för samrådsarbetet och tydliga rutiner för hur minoriteterna kan vara delaktiga i att sätta agendan för mötet.
- Samråd bör genomföras när kommunen/regionen tar nya initiativ som påverkar minoriteterna. Ofta genomförs samråd för sent i arbetet med en fråga. Om kommunen/regionen redan har gjort en plan för hur arbetet ska utvecklas är det svårare att låta minoriteternas synpunkter påverka processen och då blir möjligheten till inflytande mindre. I olika skeden av arbetet med en sakfråga kan olika typer av samrådsformer krävas.
- Samrådsmötena bör ha en stående punkt på agendan som återkopplar till frågor som diskuterats vid tidigare möten. Minoriteterna har rätt att veta vilka beslut som tagits och få en motivering till skälen för besluten. Utan denna återkoppling riskerar engagemanget i samrådsarbetet att undermineras.
- Arbetet med att hitta deltagare till samråden ska vara transparent. Om det är många som vill delta kan ett nomineringsförfarande vara användbart. Om det är svårt att hitta representanter kan kommunen/regionen behöva arbeta uppsökande i miljöer där minoriteterna befinner sig eller så kan öppna möten arrangeras i rekryterande syfte.

Minoritetslagen betonar särskilt att barn och unga ska ges förutsättningar till inflytande. För att det ska kunna ske behöver kommunen/regionen anpassa sitt samrådsförfarande. Det kan till exempel innebära att samarbeta med förskolepersonal och genomföra rågestunder med barn eller att samarbeta med elevråd i skolor för att hitta former för att ta reda på barn och ungdomars åsikter.



Kontaktvägar inför en strukturerad dialog

För att komma igång med ett samrådsförfarande bör kommunen/regionen ta kontakt med de lokala minoritetsföreningarna. Ibland finns inga föreningar i området, och då kanske riksorganisationerna kan bistå med kontakt med minoriteterna på orten. Minoritetsföreningar i omkringliggande kommuner eller regioner är en annan möjlig väg att gå för att nå minoriteterna i det egna området. Alla är inte organiserade i föreningar och det kan därför finnas anledning att även bjuda in icke-organiserade personer.

Inom det samiska förvaltningsområdet är det naturligt att kontakta lokala samebyar och sameföreningar. Det är också en bra idé att se över kommunens brukarråd inom olika sektorer – finns representanter för de nationella minoriteterna med där?

Ett sätt att nå ut brett är att ordna öppna samrådsformer på bibliotek och andra offentliga platser. Sådana möten kan annonseras i lokala medier, gärna både på minoritetsspråk och på svenska. Förslagslådor utplacerade i bibliotek, kommunhus, servicekontor och i andra sammanhang där man kan lämna sina synpunkter är en annan möjlighet. Lådorna kan också vara digitala och finnas på myndigheternas webbplatser. Det kan också vara värdefullt för kommunen att söka sig till miljöer där minoriteterna finns.

I Lindesbergs kommun är samråden öppna för alla som har finsk bakgrund. Kallelse skickas ut via annons i tidningen och kommunens webbplats.

Malmö stad har sedan 2018 ett råd för den nationella minoriteten romer som organisatoriskt är bundet till kommunstyrelsen. Rådet är ett samråds-, informations- och remissorgan för frågor som rör den romska befolkningens livsvillkor i Malmö stad.

Umeå har årligen öppna samråd för respektive nationell minoritet då tjänstepersoner, politiker och nationella minoriteter bjuds in för att diskutera behov och förväntningar. Umeå kommun samråder med Delegationen för samiska frågor och Sverigefinska delegationen i frågor som rör förvaltningsområdet för samiska respektive finska. Delegationerna representerar flera samiska respektive finska föreningar i Umeå kommun. Samråden sker i referensgrupper för områdena skola, socialtjänst/äldreomsorg, information, kultur och fritid.

I Stockholms stad genomförs samråd både på fackförvaltningar för att diskutera olika temaområden som förskola/skola, äldreomsorg och kultur samt centralt på stadsledningskontoret för att samråda om övergripande frågor som inriktning och uppföljning på minoritetsarbetet. Därutöver genomförs öppna samråd på olika teman för att nå personer som inte alltid är föreningsaktiva. Ibland har ansvarig politiker deltagit på de öppna samråden.

På Skellefteå kommuns samråd med sverigefinnar deltar både tjänstepersoner och politiker. Kommunen har även samråd med sverigefinska förskolebarn i åldrarna 1–5 år. Samrådet genomförs på förskolan och leds av förskolepedagoger för att skapa en trygg miljö. Samråden har bland annat resulterat i att en kulturleklåda tagits fram där barnen har fått bestämma innehållet.

Region Jämtland Härjedalen ingår i samiskt förvaltningsområde. Regionen har en samrådsgrupp med representanter från både regionen och samerna för att diskutera hur det samiska arbetet ska prioriteras och utvecklas. Efter varje samrådsmöte skickas ett nyhetsbrev ut.

Region Stockholm samråder med samtliga nationella minoriteter. Organisatoriskt ligger samråden under regionstyrelsens kansli vilket skapar bättre förutsättningar för påverkan av beslutsprocesser.

I Kiruna kommun deltar förtroendevalda i samråden vilket har gett en starkare förankring av minoritetsfrågorna och en direktkontakt med beslutsfattare.

Jokkmokks kommun har en minoritetsspråksgrupp bestående av representanter för samebyarna och sameföreningarna i Jokkmokk samt politiskt valda representanter för kommunen. Minoritetsspråksgruppen är remissinstans för Jokkmokks minoritetsspråksarbete och föreslår fördelningen av statsbidraget.

Politiker deltar även i samråd i bland annat följande kommuner: Arjeplog, Arvidsjaur, Hallstahammar, Haninge, Krokom, Skellefteå, Surahammar, Västerås och Upplands Väsby. Minoritetsföreträdare som deltar i samråden som ledamöter i Skellefteå får sammanträdesarvode som övriga ledamöter, vilket är ett sätt att bredda deltagandet som möjliggör för arbetande att delta.

Flera andra kommuner arvoderar också ledamöterna, till exempel Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Krokom, Umeå, Upplands Väsby och Västerås samt regionerna i Jämtland Härjedalen och Västmanland.

CHECKLISTA

- Ta kontakt med minoritetsföreningarna på orten
- Om inga lokalföreningar finns – gå via riksorganisationerna eller föreningar i omkringliggande kommuner/regioner
- Se över befintliga brukarråd
- Skapa strukturerade, systematiska och regelbundna samrådsformer
- Ge minoriteterna reellt inflytande över frågor som berör dem
- Utveckla former för samråd med barn och unga
- Bjud in icke föreningsaktiva – ordna öppna samråd
- Planera och anpassa samråden utifrån aktuell fråga och bestäm medverkande, samrådsform och tidpunkt för samråd i beslutsprocessen
- Annonsera både på minoritetsspråk och svenska om de öppna samråden
- Ge möjlighet att lämna synpunkter via förslagslådor i bibliotek eller servicekontor och/eller på internet
- Sträva efter politisk förankring i samråden
- Om möjligt, arvoda ledamöterna i samråd

FAKTA

Ett barn som tillhör en ursprungsbefolkning eller en minoritet har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion enligt artikel 30 i FN:s Barnkonvention. Konventionen blir lag i Sverige år 2020 och kommer att stärka barns mänskliga rättigheter i praktiken.

Enligt minoritetslagen ska barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket främjas särskilt.

Barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem ska särskilt främjas. Det är viktigt för kommuner och regioner att anpassa formerna för detta till deras förutsättningar. Barnombudsmanen har utvecklat *Unga direkt* en metod för att lyssna på barn och unga.



2.2 Information och myndighetsbemötande

Allmänna bestämmelser

- Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken (3 §).

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

- Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdande part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet (8 §).
- Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket (9 §).
- Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten (11 §).
- Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider (12 §).

Paragraf 3 gäller för samtliga fem minoriteter och i hela landet och paragraferna 8–12 gäller rätten att använda finska, meänkieli och samiska vid myndighetskontakter. För att paragraferna i minoritetslagen ska förverkligas krävs det både kunskap om lagstiftningen och språkkunskaper hos personal på myndigheterna. Dessutom behöver myndigheterna ha kännedom om den faktiska situationen för minoriteterna i området, något som kan fås genom samråd och kartläggning.¹⁸

Myndigheternas sätt att bemöta de nationella minoriteterna i den lokala eller regionala vardagen är av stor betydelse, inte minst med tanke på hur minoriteterna har behandlats genom historien. Ett positivt bemötande från myndighets håll kan förväntas leda till att enskilda i högre grad kommer att utnyttja sina rättigheter.

¹⁸ Prop. 2008/09:158, s. 86

Information om rättigheterna ska inte bara ges utan myndigheter ska också informera om sitt ansvar enligt lagstiftningen. Information om rättigheterna kan ges på många olika sätt. På kommunens och regionens webbplatser samlas med fördel informationen om nationella minoriteters rättigheter och om det egna arbetet inom minoritetsområdet. Denna information bör ges både på minoritetsspråk och på svenska.

Många av de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden har idag finsk-, meänkieli- respektive samiskspråkiga sidor på sina webbplatser. Några exempel är www.berg.se (samiska), www.goteborg.se, www.botkyrka.se och www.norrkoping.se (finska) samt www.kiruna.se (finska, samiska och meänkieli), www.umea.se (samiska, finska). Sådana sidor kan också skapas på romani chib och jiddisch, och av kommuner i hela landet, inte bara de som ingår i förvaltningsområden.

Om kommunen eller regionen har en egen tidning kan den vara en effektiv informationskanal. Genom att regelbundet skriva om frågor som rör minoritetslagstiftningen uppmärksammas både personer som tillhör minoriteterna och allmänheten i övrigt. Information som riktas till den minoritet som kommunen eller regionen är förvaltningsområde för kan med fördel kompletteras med information även till övriga minoriteter. När det gäller många av rättigheterna i minoritetslagen kan gemensam information ges eftersom de gäller för samtliga nationella minoriteter.

Även de informationsblad som många kommuner och regioner regelbundet skickar till hushållen kan innehålla information om minoritetsfrågor. Broschyrer och affischer med information om rättigheterna kan finnas tillgängliga på offentliga platser som kommunfoajén, biblioteket, vårdcentralen, barnvårdscentralen (BVC) och barnmorskemottagningen/mödravårdscentralen (MVC). De två sistnämnda passar särskilt bra för att förmedla fakta om den rätt till förskoleverksamhet på minoritetsspråk som medborgare i kommuner som ingår i förvaltningsområden har.

Umeå kommun ger ut ett digitalt nyhetsbrev några gånger per år där de informerar om kommunens minoritetarbete och aktuella aktiviteter. Stockholms stad har tagit fram broschyrer på finska om minoritetslagstiftningen och om äldreomsorgen i kommunen. En folder med grundläggande information på finska om stadens verksamhet finns också.

För att nå ut med informationen till så många som möjligt är det bra att använda sig av både nya och mer traditionella kanaler. Kommunen eller regionen kanske har, eller kan skapa, en sida om minoritetsrättigheter i olika sociala medier som till exempel Facebook och Instagram.



Lokala radiostationer, internetradio, tv-kanaler och tidningar är andra möjliga kanaler för information.

För att leva upp till det förstärkta skyddet som följer av ett förvaltningsområde behöver myndigheten kartlägga sin personals språkkunskaper eftersom information ska kunna ges muntligt eller skriftligt på det aktuella minoritetsspråket. Det räcker inte att myndigheten har personal med språkkunskaper, personalen ska också ha den kunskap som krävs för att handlägga ärenden som kommer in.

Språkkunskaper bör beaktas när kommuner och regioner i hela landet rekryterar ny personal eftersom myndigheterna ska verka för att det finns tillgång till personal som talar minoritetsspråken enligt minoritetslagens 11 §. ”Verka för” innebär här att aktivt beakta behovet av personal som behärskar dessa språk och vid behov söka aktivt efter sådan personal,¹⁹ det är därför viktigt att även personalavdelningen är involverad i kommunens eller regionens minoritetsarbete. Språkkunskaper kan med fördel anges som en merit i platsannonser. Det går även att tänka sig sådan kompetens som en lönepåverkande faktor. Befintlig personals språkkunskaper behöver också, under förutsättning att personalen ifråga är positiv till detta, uppmärksammas och tas tillvara. Om möjligt bör den personal som behärskar minoritetsspråk arbeta inom de verksamheter där denna kompetens behövs. Även utveckling av kunskaperna bör uppmuntras. Det kräver att kommunen eller regionen har kännedom dels om minoriteternas behov av och efterfrågan på minoritetsspråkig service, dels om personalens språkkunskaper och önskan att använda språket i arbetet.

Det kan vara svårt att anställa språkkunnig personal med kunskap i varje tänkbart ärende, i vissa fall får det lösas med hjälp av extern tolk eller översättare.

För att kommuner och regioner ska kunna bemöta minoritetsspråkiga på bästa möjliga sätt krävs struktur, rutiner och tydlig information. Frågor inkommer ofta via telefon, e-post och personliga besök och mottagandet behöver samordnas så att ingen fråga faller mellan stolarna. I receptionen eller växeln behövs beredskap att svara på eller vidarebefordra frågor på minoritetsspråket, antingen genom att direkt koppla till lämplig person eller genom att hänvisa till besöks- eller telefontider.

Flera kommuner har i enlighet med minoritetslagens 12 § bestämt särskilda tider då minoritetsspråkig personal finns på plats i exempelvis kommunfoajén eller på medborgarcenter. Telefontider och möjlighet att lämna meddelande på minoritetsspråket finns i flera fall också.

I Stockholms stad finns finsktalande personal som arbetar på kontaktcenter och som bland annat svarar på frågor om barnomsorg och äldreomsorg. I Skellefteå finns en finsktalande personal i kundtjänst som svarar på frågor för hela kommunen.

I Kiruna kommun har förvaltningar kontaktpersoner att hänvisa till om någon vill framföra sitt ärende på meänkieli eller finska. Upplands Väsby kommun har också kontaktpersoner som kan svara på frågor på finska inom sitt verksamhetsområde. Kommunen kartlägger varje år kunskap i minoritetsspråken hos personalen.

Oavsett hur mottagandet av besök och frågor organiseras är det viktigt att vara tydlig gentemot allmänheten. Information om när det går att komma eller ringa för att få service bör finnas på webbplatsen, i kommun- eller regionhuset och gärna också på servicekontor eller liknande platser.

I flera kommuner har anställda fått kompetensutveckling i minoritetsspråken. I Skellefteå har förskolepersonal fått studera finska på arbetstid och kommunen har stått för kostnaden. Även övrig utbildning om de nationella minoriteterna, nationella minoritetsspråk och minoritetslagstiftningen är viktig att genomföra regelbundet. Sundsvalls kommun samarbetar med Länsstyrelsen Västernorrland och Region Västernorrland i att utbilda om nationella minoriteter. Region Jämtland Härjedalen har haft flera utbildningar i samisk kulturförståelse för vårdpersonal.

Kommunerna i Västmanlands län har skapat gemensamma mikrolektioner om nationella minoriteters rättigheter och mänskliga rättigheter. Metoden kallas nanolearning som är ett system där man skickar ut utbildningar via e-post i form av mikrolektioner på 2–3 minuter cirka en gång i veckan. Utvärderingar har visat att det är ett enkelt sätt att lära sig och lektionen kan göras när det finns tid.

Personalens befintliga språkkunskaper i minoritetsspråk behöver uppmuntras och tas tillvara. Region Jämtland Härjedalen har ett samiskt personalnätverk. Det är öppet för anställda inom regionen som har hög samisk kompetens och ett personligt engagemang för samiska frågor. I personalnätverket diskuteras samiska frågor med relevans för arbetsplatsen. Syftet är att mobilisera och samordna samisk kompetens på ett sätt som i förlängningen gynnar länets samiska befolkning. Nätverket träffas två gånger per år. Liknande nätverk finns i regionerna Dalarna, Norrbotten och Västerbotten. Regionerna ska ta fram en plan för hur samisk kompetens ska tas tillvara. Region Stockholm genomför regelbundet en medarbetardag för anställda med finsk bakgrund. Dagen består bland annat av föreläsningar och samtal. Syftet är att uppmärksamma och uppmuntra anställda med språkkunskaper i finska i att använda språket men även att få kunskap om minoritetslagstiftningen, finska språket och sverigefinnarnas historia i Sverige.

Kunskap om minoritetsfrågor och minoritetsspråk är sammanfattningsvis att betrakta som en värdefull kompetens hos anställda inom kommuner och regioner, och åtgärder som de ovan beskrivna är en del i arbetet för att stärka minoritetsspråkens och minoritetskulturernas ställning och status.

CHECKLISTA

Informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och myndighetens ansvar via

- kommunens/regionens webbplats
- kommunens/regionens informatörer
- kommun- eller regiontidning och informationsblad
- broschyrer och affischer på barnavårdscentraler, servicekontor, bibliotek och liknande platser
- öppna informationsmöten
- lokal-tv, lokalradio och lokalpress
- sociala medier, till exempel Facebook, Instagram.

Skapa struktur för att möta minoritetsspråkiga personer genom att

- ha minoritetsspråkiga kontaktpersoner och/eller informatörer
- samordna mottagandet av frågor inkomna via telefon, e-post, besök och så vidare
- skapa beredskap att vidarebefordra frågor från reception/växel till kontaktpersoner
- skapa möjlighet att lämna telefonmeddelande på minoritetsspråk
- bestäm tid, plats och telefontid för minoritetsspråkig service
- informera tydligt om när, var och hur minoritetsspråkig service ges.

Stärk personalens språkkunskaper och kunskaper om minoritetslagstiftningen generellt genom att

- uppmuntra användning av minoritetsspråk och tydliggör att det är en resurs
- ange kunskaper i minoritetsspråk som merit i platsannonser
- låt kunskaper i minoritetsspråk påverka lönen
- ge möjlighet och uppmuntra till fortbildning om minoritetslagstiftning, språk, kultur och historia.

2.3 Främjande och synliggörande

- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (4 §).
- Det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige (4 §).
- Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §).

Framtiden för de nationella minoritetsspråken i Sverige är oviss och flera av språken är starkt hotade. Omedelbara insatser behövs för att revitalisera språken.

Minoritetslagens 4 § gäller för samtliga fem minoriteter, minoritetsspråk och i hela landet. Kravet på det allmänna att främja de nationella minoriteternas språk och kultur innebär att aktiva åtgärder ska vidtas.

Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska som bestämmelsen anger främjas särskilt. Detta är i överensstämmelse med FN:s konvention om barnets rättigheter, som i artikel 30 slår fast att barn som tillhör minoriteter och urbefolkningar har rätt att ha sitt eget kulturliv, bekänna sig till och utöva sin egen religion och använda sitt eget språk.

Att ge barn som tillhör minoriteterna tillgång till minoritetsspråken är kanske den mest effektiva revitaliseringsmetoden. Ju tidigare man kommer i kontakt med ett språk, desto lättare är det att ta till sig det. Grunden för additiv tvåspråkighet (inlärning av ett andra språk som inte sker på bekostnad av det första språket) läggs under ett barns tidiga barndom och förutsättningarna försämras med barnets stigande ålder.²⁰

Ett sätt att främja barns användning av minoritetsspråk är att, som Upplands Väsby kommun och Sverigefinska skolan har gjort, ordna sagostunder på finska (eller andra minoritetsspråk) på biblioteket. Barns användning av minoritetsspråket påverkas av i vilken grad det talas av föräldrarna, och även vuxna har möjlighet att delta i sagostunderna i syfte att förbättra sina språkkunskaper.

Hallstahammars kommun arbetar sedan flera år med språkutveckling i projektet ”Sagospråk” på förskolorna i kommunen. I projektet har barnen fått utveckla sina färdigheter genom dockteater och berättarkonst för att stärka språk och identitet.

²⁰ Prop. 2008/09:158, s. 97



Foto: Hans Olof Utsi

I Skinnskattebergs kommun har en förskola samarbete med en förskola i Finland som är både svensk- och finsktalande. Barnen skypar med varandra och ”språkbadar” i respektive språk. De finska förvaltningskommunerna i Västmanland deltar i Rävsnäs läger, ett tvåspråkigt läger för barn och deras mor- och farföräldrar, ett sätt att föra vidare finska språket mellan generationerna och att revitalisera språket. Upplands Väsby kommun har genomfört ett konstprojekt över generationsgränserna för barn, unga och seniorer. I Skellefteå kommun har förskolepedagogerna fått en kulturhandbok med finska högtider, sånger, pysseltips samt enkla fraser på finska för att synliggöra och främja finskt språk och kultur.

Förskolan spelar en mycket viktig roll för att främja barns tillgång till minoritetsspråk och minoritetskultur. När det gäller finska, meänkieli och samiska ger skollagen särskilda rättigheter inom förskolan. Skollagen anger även att förskolan och förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål. Förskolan diskuteras vidare i avsnitt 2.4.

Även skolan är mycket viktig i arbetet för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har utökade rättigheter till modersmålsundervisning. Skolan är skyldig att anordna undervisning i de nationella minoritetsspråken även om eleven inte har några förkunskaper i språket och även om endast en elev önskar få modersmålsundervisning i minoritetsspråket.²¹ Enligt läroplanen för grundskola och förskoleklass ska skolan ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia.²²

Revitaliseringssatsningar är prioriterat även för ungdomar. Ett exempel är förvaltningskommunerna i Västmanland som genomförde en musikalisk föreläsning för samtliga elever i årskurs åtta med en känd artist som framförde både musik och berättelser om identitet. Språkbud och språkläger är andra exempel.

Ytterligare exempel är Köpings och Lindesbergs kommuner som tagit fram antologier med sverigefinska livsberättelser som finns på biblioteket och för beställning.

Att främja minoriteters språk och kultur handlar också om att arbeta för att synliggöra dessa i samhället och öka den allmänna medvetenheten om minoritetsfrågor. För att förvaltningsmyndigheter ska kunna göra det krävs goda kunskaper om nationella minoriteters rättigheter hos myndighetens anställda.

21 Skolverket (2015). Nationella minoriteter i förskola, förskoleklass och skola

22 Lgr 11

Kommuner och regioner bör, även om de inte upplever någon uttrycklig efterfrågan, arbeta aktivt med att sprida kunskap om minoritetsfrågor. Då skapas uppmärksamhet och intresse, både hos allmänheten, kommunens eller regionens anställda och minoriteterna själva, vilket är avgörande i det långsiktiga arbetet för att bevara minoritetsspråken och kulturarvet.

Ett sätt att uppmärksamma minoritetsfrågorna är olika typer av seminarier, föreläsningar och kulturevenemang, för allmänheten såväl som myndighetsanställda. Minoriteterna bör utforma eller vara delaktiga i utformningen av evenemangen.

En stor kampanj för att synliggöra nationella minoriteter genomfördes i Västmanlands län i samband med sverigefinnarnas dag. En animerad film ”Två språk – ett land” om sverigefinnar visades på samtliga länsbussar och på digitala skärmar i länets förvaltningskommuner. Filmen delades även vidare av bland annat vårdcentraler och Västerås tidning. Kampanjen nådde tusentals personer.

I Umeå anordnas årligen Ubmejen biejvieh, Samiska veckan, med föreläsningar, konserter, film och samtal. Förutom att synliggöra frågor som rör samisk kultur är syftet att skapa en mötesplats som kan fungera identitetsstärkande för den samiska befolkningen. Arrangör är Umeå Sameförening, Såhkie, i samarbete med Västerbottens museum, Umeå kommun, Region Västerbotten, Umeå universitet, studieförbunden och andra lokala samarbetspartners.

Många kommuner och regioner flaggar på de nationella minoriteternas högtidsdagar, bland annat Finspång, Göteborg, Luleå, Malmö och Uppsala kommuner samt Region Stockholm.

Även på många bibliotek runt om i landet arbetar personalen kontinuerligt och medvetet med att uppmärksamma frågor som rör de nationella minoriteternas språk och kultur, bland annat genom temaveckor, sagostunder, föreläsningar och minoriteternas högtidsdagar.

Användandet av minoritetsspråk i tjänsten, som togs upp i avsnitt 2.2, bidrar också till främjandet och synliggörandet.

En relaterad åtgärd som kan vara mycket effektiv är skyltning på minoritetsspråk. Det kan handla om allt från ortnamn till kommunhusets öppettider. Skyltningen har både en praktisk och en symbolisk funktion; den underlättar för de som av olika skäl hellre använder minoritetsspråk än svenska i vardagen, samtidigt som den påminner om de nationella minoriteternas närvaro i lokalsamhället och visar att kommunen eller regionen tar minoritetsfrågorna på allvar.



SVERIGES
RIKES
LAG

Skyltning på minoritetsspråk förekommer i flera kommuner och regioner, bland annat i Kiruna kommun som skyltar på tre minoritetsspråk, finska, meänkieli och samiska på kommunala byggnader som skolor, idrottshallar och badhus. Beslut finns att skyltningen även ska omfatta nya byggnader och ombyggnationer. Gällivare kommun som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska, har skyltar i kommunhuset, biblioteket och badhuset.

Jokkmokks kommun skyltar på lule- och nordsamiska och Älvdalen, Åre och Östersunds kommuner på sydsamiska. Länsstyrelsen i Jämtland har satt upp fasadskyltning på sydsamiska.

Bestämmelserna om så kallad god ortnamnsred i kulturmiljölagen (1988:950) syftar bland annat till att säkerställa att ortnamn på finska, meänkieli och samiska inte går förlorade. Dessa ska så långt det är möjligt användas på kartor och vid skyltning i flerspråkiga områden.

FAKTA

Samiskt språkcentrum, som är en del av Sametinget, har som verksamhetsmål att främja och stimulera till ökad användning av de samiska språken samt att stärka de samiska talarna.

Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att utreda inrättandet av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Uppdraget ska slutredovisas den 1 oktober 2019.

CHECKLISTA

Främja och synliggör minoritetsspråk och -kultur genom

- modersmålsundervisning i grundskola och gymnasium
- modersmål i förskola och annan pedagogisk verksamhet
- språkbud och språkkurser
- sagostunder, teater och annan barnkultur på minoritetsspråk
- seminarier och temadagar för allmänhet och myndighetsanställda
- film-, musik- och litteraturevenemang, utställningar med mera
- inköp av litteratur och övrig media på biblioteken
- digital och övrig multimedia
- skyltning på minoritetsspråk
- flaggning på de nationella minoriteternas högtidsdagar.

2.4 Förskola och viss annan pedagogisk verksamhet

- Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (minoritetslagen 17 §).
- En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (8 kap. 12 a § skollagen).
- Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola (8 kap. 12 a § skollagen).
- En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde ska sträva efter att erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det annan pedagogisk verksamhet där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (25 kap. 5 a § skollagen).
- Om kommunen erbjuder verksamhet enligt 2 eller 5 § enligt skollagen ska vårdnadshavare som ansöker om sådan plats tillfrågas om de önskar plats i verksamhet som bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.
- Om en kommun som ingår i ett förvaltningsområde anordnar öppen förskola enligt 3 § skollagen ska kommunen, om det finns efterfrågan, sträva efter att erbjuda hela eller en väsentlig del av verksamheten på finska, meänkieli respektive samiska.

Förskolan är mycket betydelsefull i arbetet för att revitalisera minoritetsspråken och ge barn som tillhör de nationella minoriteterna tillgång till sitt språk och sin kultur (läs mer om revitalisering under avsnitt 1.7).

Kommuner i förvaltningsområden ska arbeta medvetet och planmässigt med att organisera förskoleverksamhet helt eller till en väsentlig del på finska, meänkieli respektive samiska.

Lagen definierar inte vad som menas med helt eller till en väsentlig del. Vägledning ges dock i Europarådets språkstadga. Där används uttrycket “väsentlig del”.²³ Enligt propositionen *En stärkt minoritetspolitik* (2017/18:199) bör omfattningen av utbildning på minoritetsspråket bidra till att minoritetsspråken bevaras vilket är det övergripande syftet med språkstadgan. Den huvudsakliga delen av utbildningen i förskolan ska bedrivas på minoritetsspråket. Dock bör begreppet tolkas utifrån en helhetsbedömning av verksamheten.²⁴

²³ Prop. 2008/09:158, s. 134 f.

²⁴ Prop. 2017/18:199, s. 57

Varje kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska göra en kartläggning av befintliga resurser och behov (nuvarande och kommande) samt samråda med vårdnadshavarna om barnomsorgens organisering. Dessutom ska vårdnadshavare uttryckligen tillfrågas om de önskar minoritetsspråkig förskoleplats när de ansöker om förskola eller viss annan pedagogisk verksamhet. Informationen kan med fördel ges parallellt på svenska och minoritetsspråket och exempelvis via de kanaler som nämndes i avsnitt 2.2 – kommunens webbplats, mödravårdscentralen, barnavårdscentralen, biblioteken och så vidare.

I Skellefteå går det att ansöka om plats till förskola via pappersblankett eller via en e-tjänst. Både pappersblanketten och e-tjänsten innehåller en kryssruta ”förskola på finska”. Detta innebär att alla som ansöker om en förskoleplats måste ta ställning till om de vill ha förskola på finska eller inte.

I flera kommuner finns avdelningar med minoritetsspråkig verksamhet som är integrerade i helt svenskspråkiga förskolor. Avdelningar där några men inte alla förskollärare talar minoritetsspråket förekommer också.

I andra kommuner finns förskolor där hela verksamheten är tvåspråkig. Ett exempel är den sverigefinska förskolan Pikku-Erkki i Eskilstuna. Där finns fem avdelningar med finskspråkig verksamhet och intresset har ökat på senare år. På Pikku-Erkki arbetar man med att skapa en bra grund för tvåspråkighet och med att främja en kulturell självbild.

Kiruna kommun har en avdelning på en förskola som är helt finsk- och meänkielitalande. Hela miljön på avdelningen genomsyras av finsk och tornedalsk kultur, personalen har till exempel skapat en lekbastu, där samlingar och sagostunder hålls. Avdelningen har en egen kö separat från övrig förskola i kommunen, vilket ger ett bra mätinstrument för att se efterfrågan på förskola på finska och meänkieli och ger underlag för planeringen av förskoleplatser.

På den samiska förskolan Giella i Jokkmokk finns nordsamisk- och lulesamisktalande barngrupper. Även sydsamisktalande barn kan tas emot. I förskolans dagliga arbete ingår att stärka varje barns samiska identitet och självkänsla. Samiska är ett samtalsspråk i förskolan och samiska traditioner är integrerade i verksamheten på flera sätt. Förskolan har ett eget kök och barnen får ofta äta traditionella rätter.

CHECKLISTA

- Kartlägg språkkunskaperna bland förskolepersonalen
- Kartlägg efterfrågan på förskola på minoritetsspråk (nuvarande och kommande) tillsammans med minoriteten
- Samråd med föräldrarna om verksamhetens organisering
- Informera vårdnadshavare om rätten till förskola på minoritetsspråk i samband med ansökan om förskoleplats till exempel via
 - kommunens webbplats
 - kommunens informatörer
 - broschyrer och liknande på MVC, BVC och bibliotek
 - kommuntidning och informationsblad till hushållen, lokaltidningen
 - riktad information, till exempel brev, till alla föräldrar
 - kommunens förskolehandläggare
 - anmälningsformulär till förskoleverksamheten.
- Erbjud både minoritetsspråk och -kultur, till exempel mat och litteratur, inom förskolan

KULTURSAMVERKANSMODELLEN

Kultursamverkansmodellen är en modell för fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet. Syftet är att utveckla dialogen mellan staten, regionerna och kommunerna och att göra kulturskaparna och det civila samhället mer delaktiga i processen.

Varje region ska upprätta en kulturplan. Det är viktigt att de nationella minoriteterna har ett reellt inflytande i arbetet med detta. Utifrån respektive regions plan fattar Kulturrådet beslut om det statsbidrag som regionerna får ta emot och själva fördela.

Kulturrådet har också särskilda medel, som inte ingår i kultursamverkansmodellen, att fördela till verksamhet som rör de nationella minoriteterna. Även andra medel än dessa öronmärkta kan sökas från Kulturrådet för verksamhet som rör nationella minoriteter.

www.kulturradet.se

2.5 Äldreomsorg

- En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska (18 §).
- En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk (18 a §).
- Kommunen ska beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet (18 b §).
- Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18 a §§ (18 c §).
- Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre (5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453)).

Rätten att använda sitt minoritetsspråk inom äldreomsorgen är betydelsefull av flera skäl. Först och främst är det livsviktigt att kunna kommunicera med personalen. Äldre som har begränsade eller inga kunskaper i svenska måste kunna tala om vilka behov och önskemål de har utan att behöva gå via till exempel anhöriga. Det är relativt vanligt att personer när de blir äldre gradvis förlorar förmågan att tala och förstå andra språk än modersmålet.

Minoritetslagens paragrafer 18 a-c handlar också om att alla människor har rätt till en värdig och trygg omsorg på ålderns höst. Att vistas i en miljö där personal och boende talar ens modersmål och har gemensamma erfarenheter kan betyda mycket för den som är äldre och kanske sjuk. I detta sammanhang är inte bara språket viktigt utan också de kulturella symbolerna och värdena. Bestämmelserna om äldreomsorg innehåller, i likhet med bestämmelserna om förskola, formuleringen ”helt eller till en väsentlig del”. I propositionen *En stärkt minoritetspolitik* (2017/18:199) definieras ”en väsentlig del” som en större del av verksamheten i jämförelse med lagstiftningens tidigare begrepp ”delar av”. Språket ska vara kontinuerligt närvarande i omsorgen så att det skapas en kvalitativ och kontinuerlig språkmiljö. Dock bör bedömningen av ”en väsentlig del” anpassas till vilken typ av omsorg som erbjuds (hemtjänst, boende etcetera).



De äldre bör ha möjlighet att tala sitt minoritetsspråk flera gånger per vecka och personalens språkkunskaper bör vara sådana att möjligheten till meningsfulla samtal finns.²⁵

För att organisera äldreomsorgen på lämpligt sätt krävs kartläggning, samråd och information. Hur stor är efterfrågan på äldreomsorg på minoritetsspråket? Vilka språkkunskaper har personalen inom äldreomsorgen? Som 18 a § anger ska även kommuner utanför förvaltningsområden erbjuda äldreomsorg på finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska om kommunen har tillgång till personal som är kunniga i språken. Paragrafen bör läsas tillsammans med 5 kapitlet 6 § tredje stycket socialtjänstlagen (2001:453), som säger att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Kommuner ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till äldreomsorg på minoritetsspråk. Det är viktigt att informationen lämnas i samband med ansökan. Därigenom tydliggörs vilka konkreta rättigheter den äldre har ifråga om äldreomsorgen. Den närmare utformningen av informationen och sättet den lämnas på får avgöras av respektive kommun. För kommuner som inte ingår i förvaltningsområden gäller informationskyldigheten endast om de kan erbjuda äldreomsorg på minoritetsspråket, det vill säga endast om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket. Information om rätten att välja äldreomsorg på minoritetsspråket kan ges på de sätt som föreslås i avsnitt 2.2.

I den förstärkta minoritetslagen ska kommuner beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Detta görs på många platser på äldreboenden med minoritetsprofil men kan också göras genom olika typer av kulturaktiviteter och i utformningen av den fysiska miljön. Äldreboenden med minoritetsprofil finns idag i flera kommuner runt om i landet.

Neuberghska Bambergerska Äldreboendet i Göteborg har judisk inriktning, vilket märks på en rad sätt. Alla judiska högtider och helger firas och de tar hänsyn till judiska traditioner vid vård i livets slutskede och dödsfall. Medarbetarna är utbildade i judisk tradition och tro. Stor vikt har lagts vid att skapa en hemtrevlig känsla, och i huset finns bland annat ett bibliotek och två matsalar varav den ena kan användas som synagoga. Köket följer judisk mattradition och det finns stora möjligheter att anpassa maten efter individuella önskemål. Ett liknande äldreboende finns i Stockholm, Judiska Hemmet.

I Västerås finns sedan 2010 det finska äldreboendet Mälärhemmet eller Mälärkotit. Där kan de boende både tala finska och ägna sig åt finska traditioner som bastubad. Mälärkotit anordnar dessutom olika typer av evenemang och är en

²⁵ Prop. 2017/18:199, s 69

utnämnd kommunal mötesplats för andra sverigefinnar i Västerås. Kommunen har också verksamhet för finsktalande anhörigvårdare och en äldre rådgivning/lotsverksamhet för finsktalande äldre.

Kiruna kommun har ett äldreboende med en avdelning där man talar samiska och en där man talar finska och meänkieli. Miljön är utformad för att spegla de nationella minoriteternas kultur. Aktiviteter som sång, musik, högläsning och mat stärker den kulturella identiteten.

Eskilstuna kommun har finskspråkiga avdelningar på två demensboenden och de flesta hemtjänstområden har finsktalande personal. Kommunens äldre sverigefinnar har också möjlighet att delta i finska mötesplatser med aktiviteter som utflykter, musik och sång, bakning, bingo och gymnastik. Mötesplatserna och demensboendena får regelbundet ta del av kulturprogram på finska såsom sång, teater och föreläsningar om hälsa. I kommunen finns också finsktalande biståndshandläggare som bidrar till att ansökningarna till finsk vård och omsorg blir korrekta. Det finns även en finskspråkig verksamhet för anhöriga som träffas en gång i månaden för att prata, umgås och ge varandra stöd.

Om efterfrågan är liten kanske en kommun inte har möjlighet att öppna ett äldreboende, eller en avdelning med personal som talar minoritetsspråket. Då är samverkan mellan kommuner en bra lösning. Så organiserade Upplands Väsby kommun sig till en början. Var tredje plats erbjöds Sigtuna kommun. Numera har Sigtuna en egen finsk avdelning och Upplands Väsby har två finska avdelningar.

Samarbete över kommungränserna kan också innebära att man skapar nätverk, gör studiebesök hos varandra och utbyter erfarenheter och idéer – inte bara gällande äldreomsorgen utan om minoritetsfrågor överlag.

FAKTA

När det gäller personer som är födda i Finland, och personer som har minst en förälder eller en far- eller morförälder som är född i Finland, finns kommunspecifik statistik hos Statistiska centralbyrån (SCB).

www.scb.se

CHECKLISTA

- Kartlägg språkkunskaperna bland äldreomsorgspersonalen
- Kartlägg efterfrågan av äldreomsorg på minoritetsspråk tillsammans med minoriteten (nuvarande och kommande)
- Undersök möjligheter till omorganisering för att matcha brukares behov och personalens språkkunskaper och kulturkompetens
- Samråd med minoriteten om verksamhetens organisering
- Informera på minoritetsspråk och svenska om rättigheten, till exempel via
 - kommunens webbplats
 - kommunens informatörer
 - broschyrer och liknande på vårdcentraler och bibliotek
 - kommundidning och informationsblad till hushållen
 - lokaltidning
 - kommunens biståndsbedömare
 - riktad information (till exempel brev) till alla över en viss ålder
- Erbjud både minoritetsspråk och -kultur (till exempel mat, litteratur, musik) inom äldreomsorgen
- Erbjud dagverksamhet och anhörigverksamhet på minoritetsspråk



2.6 Mål och riktlinjer

- Kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar (5b §).

Enligt minoritetslagen ska alla kommuner och regioner anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete för samtliga nationella minoriteter. För att kunna göra det krävs samråd med minoriteterna och kartläggningar av minoriteternas behov och önskemål. Bakgrunden till skyldigheten är behovet av en förstärkning av de allmänna bestämmelserna i lagen.

I propositionen *En stärkt minoritetspolitik* framgår att med minoritetspolitiskt arbete avses verksamhet som motiveras av de skyldigheter och det ansvar som kommuner och regioner har enligt minoritetslagen, och de föreskrifter som lagen hänvisar till. Exempel på områden där mål och riktlinjer kan antas är kultur, förskola, skola samt vård- och omsorg.

Mål och riktlinjer bör även antas i förhållande till allmänna bestämmelser i minoritetslagen, såsom informationsskyldigheten i 3 §, skyldigheten att främja språk och kultur i 4 § och skyldigheten att samråda och ge möjlighet till annat inflytande i 5 §. Kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli respektive samiska bör anta mål och riktlinjer i förhållande till de särskilda skyldigheter som gäller där.

Skyldigheten om mål och riktlinjer innebär att kommuner och regioner aktivt ska ta ställning till hur det minoritetspolitiska arbetet ska bedrivas, och att det ska framgå av någon form av styrdokument. Här bör kommuner och regioner i första hand sträva efter att integrera minoritetspolitiska mål och riktlinjer i andra styrdokument om mänskliga rättigheter och demokratifrågor för att betona de nationella minoriteternas rättigheter som en del av de mänskliga rättigheterna. Även styrdokument som rör social hållbarhet, folkhälsa och medborgardialoger kan vara relevanta. Ett annat sätt kan vara att integrera målen och riktlinjerna i verksamhetsplaner och strategiska planer.

Det finns inget som hindrar att separata handlingsplaner och styrdokument upprättas för det minoritetspolitiska arbetet. Innehållet i dokumenten får anpassas efter lokala förhållanden. Centralt är dock att kommunen och regionen förhåller sig strategiskt och systematiskt till sitt ansvar för de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken.

Styrdokumentet bör innehålla långsiktiga mål och delmål, åtgärder för att nå dessa mål och en tidsplan för uppföljning, utvärdering och uppdatering. De bör även ha en övergripande politisk och verksamhetsmässig förankring. Utan en sådan förankring finns en risk att minoritetsfrågorna blir en isolerad verksamhet i kommunen eller regionen.

Kommuner och regioner ska på begäran lämna uppgift till uppföljningsmyndigheterna om vilka mål och riktlinjer de har antagit för sin minoritetspolitiska verksamhet.²⁶

Då antagning av mål och riktlinjer är en ny obligatorisk uppgift från år 2019 och avser samtliga kommuner och regioner, sker en ekonomisk kompensation genom en höjning av det generella statsbidraget under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Många kommuner har tagit fram olika typer av styrdokument, vissa i form av handlingsplaner, andra som övergripande policyer eller åtgärdsplaner. Dessa har tagits fram i samråd med de nationella minoriteterna och berörda förvaltningar. De nationella minoriteternas rättigheter är även en integrerad del av verksamhetsplaner och olika uppföljningsverktyg i flera kommuner och regioner.

I Uppsala kommun är arbetet igång med att revidera den kommunövergripande handlingsplanen *Främja mänskliga rättigheter*. Nationella minoriteter ska bli ett eget målområde i planen och på så sätt ska minoritetsfrågorna bli en del av det ordinarie styrsystemet.

Stockholms stad har antagit riktlinjer för nationella minoriteters rättigheter. Riktlinjerna beskriver stadens arbete med minoriteternas rättigheter och fördelar ansvaret mellan stadens olika nämnder. Som komplement till riktlinjerna finns *Stockholms stads strategi för romsk inkludering* som fokuserar på ett förstärkt arbete för romers rättigheter.

Barn- och undomsförvaltningen i Luleå kommun har tagit fram *Vision, strategi och handlingsplan för arbetet med nationella minoriteter*. Arbetet är integrerat i hela styrkedjan från politisk nivå till enhetsnivå.

²⁶ Prop. 2017/18:199, s. 3

CHECKLISTA

- Utgå och planera från minoritetslagstiftningens intentioner
- Anta mål och riktlinjer för arbetet med samtliga nationella minoriteter
- Sträva efter att integrera mål och riktlinjer i andra styrdokument om mänskliga rättigheter, demokrati-frågor, social hållbarhet, folkhälsa och medborgardialoger
- Planen bör innehålla långsiktiga mål och delmål, åtgärder för att nå målen och en tidsplan för uppföljning, utvärdering och uppdatering
- Se till att planen har en övergripande politisk och verksamhetsmässig förankring

FAKTA

Alla kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Propositionen *En stärkt minoritetspolitik* rekommenderar myndigheter att integrera målen och riktlinjerna i befintliga styrdokument om mänskliga rättigheter och demokrati men även i till exempel verksamhetsplaner. Innehållet i styrdokumentet får anpassas till lokala förhållanden och utformningen bör ske i samråd med de nationella minoriteterna.

Kommuner och regioner ska på begäran lämna uppgifter till Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget om vilka mål och riktlinjer som antagits.





2.7 Kartläggning och statsbidrag

Kartläggning

För kommuner i förvaltningsområden som mottar statsbidrag för merkostnader i samband med minoritetslagens tillkomst är kartläggning ett krav. Enligt förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetsförordningen) ska varje kommun tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

Även för kommuner som inte ingår i förvaltningsområden och för regioner rekommenderas en kartläggning tillsammans med de nationella minoriteterna. Inventeringen bör ge svar på

- vilka behov som finns för användningen av minoritetsspråken
- vilka språkkunskaper som finns inom kommunens eller regionens olika personalgrupper; handläggare, förskolepersonal, äldreomsorgspersonal och så vidare.

Europarådet har i sin granskning av den svenska minoritetspolitiken påpekat att bristande statistik om Sveriges nationella minoriteter gör det svårare att följa upp åtagandena i ramkonventionen och språkstadgan.²⁷ Svenska myndigheter registrerar av integritetsskäl inte befolkningen utifrån etnisk tillhörighet. Det finns därför ingen officiell statistik över hur många individer som identifierar sig med någon eller några av de nationella minoriteterna eller var i landet de bor.

Att införa sådan registrering är inte aktuellt, men för att kunna implementera minoritetslagen och bedriva ett aktivt minoritetsarbete behöver kommuner och regioner ha kunskap om de nationella minoriteternas situation i området.

Kartläggningen ska ske i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR)²⁸ som trädde i kraft 2018 och som syftar till att skydda människors grundläggande fri- och rättigheter med fokus på personuppgifter. Enligt förordningen ska det finnas ett syfte med insamlandet av personuppgifter och uppgifter ska bland annat raderas när de inte längre behövs. De registrerade har rätt att få veta när och hur deras personuppgifter behandlas och har även rätt att be om rättelse, blockering eller radering av sina egna personuppgifter.²⁹

När en kartläggning genomförs bör syftet vara mycket tydligt. I det aktuella sammanhanget är det viktigt att förmedla att kartläggningen sker eftersom det allmänna värnar om minoriteternas språk och kultur, och att deltagarnas eventuella erfarenheter inom dessa områden betraktas som något positivt.

²⁷ Prop. 2008/09:158, s. 43

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016

²⁹ Datainspektionen. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen>

Minst lika viktigt är att tydliggöra att det är helt frivilligt att delta. Den som inte är bekväm med att svara på frågor om sin bakgrund eller nuvarande situation ska inte känna någon press att göra det.

Skellefteå kommun genomför regelbundet en behovskartläggning om finsk äldreomsorg. Ett frågeformulär om rätten till äldreomsorg på finska skickas ut till alla invånare i kommunen som är mellan 70–80 år. Formuläret har tagits fram i samarbete med den sverigefinska minoriteten. Samtidigt passar kommunen på att informera om sin service på finska. Kommunen genomför även kartläggning av personalens språkkunskaper i finska. Gävle kommun kartlägger personalens kunskaper i samtliga nationella minoritetsspråk var tredje år.

Solna kommun har gjort en stor behovskartläggning för samtliga nationella minoriteter från åldern 6 år och uppåt. Information gick ut via tidningsannonser i lokala medier, marknadsföring på stadens webbplats, annonskampanjer i stadens sociala medier, information på stadens bibliotek samt via kommuntidningen som delas ut till samtliga hushåll i Solna.

FAKTA

Enskilda personer har alltid rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid skriftliga kontakter med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket och Justitiekanslern i ärenden där den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

Enskilda har också alltid rätt använda finska, meänkieli och samiska i skriftliga kontakter med Diskrimineringsombudsmannen och Riksdagens ombudsmän.



Statsbidrag

Kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska erhåller årligen statsbidrag. Bidrag finns för att kompensera för de merkostnader som uppstår till följd av de skyldigheter som kommuner och regioner åläggs i minoritetslagstiftningen, detta enligt den så kallade kommunal-ekonomiska finansieringsprincipen. Denna princip innebär att nya obligatoriska uppgifter som kommuner och regioner får ska kompenseras ekonomiskt av staten. Oftast sker detta genom att det kommunalekonomiska utjämningsystemet tillförs medel motsvarande merkostnaden. I och med att inte alla kommuner och regioner ingår i förvaltningsområden så sker denna kompensation istället genom ett specialdestinerat statsbidrag.

Grundbeloppet för en kommun är 660 000 kronor per år (2019). Kommuner med

- mindre än 50 000 invånare får 1 grundbelopp
- upp till 80 000 invånare får 1,5 grundbelopp
- upp till 100 000 invånare får 2 grundbelopp
- upp till 400 000 invånare får 3 grundbelopp
- 400 000 invånare eller mer får 4 grundbelopp.

Kommuner som ingår i fler än ett förvaltningsområde får utöver grundbeloppen ett särskilt bidrag om 500 000 kronor. Regioner får 250 000 kronor.

Sametinget fastställer och betalar ut statsbidrag till de kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdet för samiska. Länsstyrelsen i Stockholm fastställer och betalar ut statsbidrag till övriga kommuner och regioner.

Statsbidraget ska utifrån minoritetsförordningen³⁰ användas till merkostnader som uppkommer i kommuner och regioner med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt minoritetslagen, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli respektive samiska. Detta innebär att bidraget i första hand ska gå till att täcka de merkostnader som uppstår för kommuner och regioner till följd av skyldigheterna som följer av minoritetslagen. Medel får dessutom användas till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska i de fall där medel blir över efter att merkostnaderna har finansierats.

³⁰ Förordning 2009:1299 om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Möjliga användningsområden är

- informationsinsatser och översättningar
- kultur- och språkinsatser
- samråd med minoriteter
- organisationsöversyner och verksamhetsförändringar
- synliggörande av minoriteter och minoritetsspråk, till exempel skyltning
- initiala mobiliseringsinsatser, till exempel inköp av litteratur och pedagogiskt material.

Kommuner och regioner som tar emot statsbidrag ska årligen lämna en ekonomisk redovisning av utbetalda medel, en redovisning av hur kartläggning och samråd har gått till samt en redovisning av vad medlen har använts till. Återrapporteringen sker till den myndighet som har betalat ut statsbidraget (Länsstyrelsen i Stockholm respektive Sametinget).

Från den 1 januari 2019 är alla kommuner och regioner skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. För denna obligatoriska uppgift blir kommuner och regioner kompenserade genom det kommunalekonomiska utjämningsystemet (se även under avsnitt 2.6 Mål och riktlinjer).

CHECKLISTA

- Kartlägg tillsammans med de nationella minoriteterna
 - vilka behov som finns för användningen av minoritets-språken
 - vilka språkkunskaper kommunens eller regionens anställda har.
- Var tydlig med kartläggningens syfte
- Var tydlig med att det är frivilligt att delta
- Använd till exempel enkäter och olika typer av intervjuer
- Samråd om kartläggningsarbete och ekonomiska resurser avsatta för minoritetspolitiska åtgärder
- Rapportera årligen till Länsstyrelsen Stockholm respektive Sametinget hur och till vad statsbidraget har använts



Foto: Tomas Utsi



3. Tips och länkar

Tips och länkar

3.1 Information, översättningar, tolkar med mera

Minoritet.se

Minoritet.se är en webbplats för de nationella minoriteterna och här finns information om samtliga fem nationella minoriteter och minoritetsspråk.

www.minoritet.se

Skolverket

På Skolverkets webbplats finns information om rätten till nationellt minoritetsspråk i förskola och skola samt material för att undervisa om de nationella minoriteterna.

www.skolverket.se

Språkrådet

Språkrådet, som utgör en del av Institutet för språk och folkminnen, bistår med hjälp i olika språkfrågor. De har även särskilda språkvårdare i finska och romani chib. Språkrådet har, i samarbete med Länsstyrelsen med flera myndigheter, tagit fram en vägledning för flerspråkig information.

www.sprakochfolkminnen.se

Sametinget

Om det är svårt att få tag i auktoriserade tolkar och översättare på de samiska språken kan Sametinget bistå med kontaktuppgifter.

www.sametinget.se/oversattare

Nationella minoriteters organisationer och institutioner

Tips på översättare och tolkar kan även lämnas av de nationella minoriteternas organisationer och institutioner. En lista med kontaktuppgifter till organisationerna finns bland annat på minoritet.se.

www.minoritet.se

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet auktoriserar tolkar och översättare och tillhandahåller även förteckningar över auktoriserade tolkar och översättare via sin webbplats.

www.kammarkollegiet.se

Översättningsbyråer

Det finns flera översättningsbyråer som erbjuder tjänster på minoritetsspråken. Dessa hittar du lättast genom att söka på internet.

3.2 Vidare läsning

Myndighetsrapporter

Diskrimineringsombudsmannen (2012). Romers rättigheter. Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

<http://www.do.se/globalassets/publikationer/rapport-romers-rattigheter-2.pdf>

Institutet för språk och folkminnen (2010). Språksituationen i Sverige 2010. Omvärldsanalys utarbetad vid Språkrådet på Institutet för språk och folkminnen

<https://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.5e02b54a144bbda8e9bec0/1529494413396/Spr%C3%A5kr%C3%A5dets-omv%C3%A4rldsrapport-2010.pdf>

Institutet för språk och folkminnen (2018). Kommunernas flerspråkiga information på internet

http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.79e5595e1665332c2431032/1539007528360/Kommunernas%20flerspr%C3%A5kiga%20information%20p%C3%A5%20internet_rapport_ISO.pdf

Institutet för språk och folkminnen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Sametinget (2015). Nationella minoriteter 2015. Allmänhetens kunskap om och attityd till de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken

<https://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.c17e514db30bb2a84f8/1529494070874/Nationella%20minoriteter%202015%20-%20rapport.pdf>

Kungliga biblioteket (2018). Biblioteken och de nationella minoritetsspråken. En lägesbeskrivning

[http://www.kb.se/Dokument/Biblioteken%20och%20de%20nationella%20minoritetsspr%C3%A5ken_6.6-2018-17%20\(002\).pdf](http://www.kb.se/Dokument/Biblioteken%20och%20de%20nationella%20minoritetsspr%C3%A5ken_6.6-2018-17%20(002).pdf)

Kulturrådet (2014). Redovisning av hur Kulturrådet verkar för det samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur

<https://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2014/Redovisning%20av%20hur%20Kulturradet%20verkar%20för%20de%20nationella%20minoriteternas%20kultur,%20år%202014.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (2016). Nationella minoriteter. Minoritetspolitikens utveckling år 2015. Barns rätt till sitt nationella minoritetsspråk inom förskola, förskoleklass och skola

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c844027351cc/1528986244868/Nationella%20minoriteter%20%E2%80%93%20minoritetspolitikens%20utveckling%202015.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (2017). Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling år 2016. Service och omvårdnad inom äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1dfa69ad1630328ad7c89d40/1526068537803/Rapport%202017-5%20Minoritetspolitikens%20utveckling%202016.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (2018). Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling 2017

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.276e13411636c95dd933a58/1526903019951/Rapport%202018-5%20Minoritetspolitikens%20utveckling%202017.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget (2019). Nationella minoriteter och minoritetsspråk. Minoritetspolitikens utveckling 2018. Inflytande och delaktighet – en fördjupning

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.338e9bd4169d8d48e317c9c/1554712596577/Rapport%202019-7%20Nationella%20minoriteter%20och%20minoritetsspr%C3%A5k%20-%20Minoritetspolitikens%20utveckling%20%C3%A5r%202018-WEBB.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län (2016). Romsk inkludering. Årsrapport 2015

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c844027b4c6/1527494985405/Rapport%202016-11%20Romsk%20inkludering.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län (2017). Romsk inkludering. Årsrapport 2016

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1dfa69ad1630328ad7c89d44/1526068537305/Rapport%202017-9%20Romsk%20inkludering.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län (2018). Romsk inkludering lokalt – nuläget i kommuner med statligt stöd 2012–2017

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.7ab1493f1677d97be13b13d/1545033885129/Rapport%202018-26%20Romsk%20inkludering%20lokalt%20%E2%80%93%20nul%C3%A4get%20i%20kommuner%20med%20statligt%20st%C3%B6d%202012%E2%80%932017.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län (2018). Romsk inkludering. Årsrapport 2017

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.276e13411636c95dd933a59/1526903020035/Rapport%202018-6%20Romsk%20inkludering%20%C3%A5rsrapport%202017.pdf>

Länsstyrelsen i Stockholms län (2019). Romsk inkludering. Årsrapport 2018

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.338e9bd4169d8d48e31b30c/1554965365321/Rapport%202019-9%20Romsk%20inkludering%20%C3%A5rsrapport%202018.pdf>

Sametinget (2017). Lägesrapport från Samiskt språkcentrum. De samiska språken i Sverige 2016

<https://www.sametinget.se/113208>

Sametinget (2018). Kartläggning av rasism mot samer i Sverige

https://www.sametinget.se/kartlaggning_rasism

Sametinget (2018). Lägesrapport från Samiskt språkcentrum. De samiska språken i Sverige 2017

<https://www.sametinget.se/120612>

Socialstyrelsen (2014). Antiziganism i statlig tjänst - Socialstyrelsens behandling av romer och resande under 1900-talet

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19440/2014-6-2.pdf>

Socialstyrelsen (2016). I bemötandet tar framtiden form - romsk inkludering. Ett utbildningsmaterial till stöd för socialtjänsten

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20077/2016-3-3.pdf>

Statens folkhälsoinstitut (2010). Hur mår Sveriges nationella minoriteter?

http://malmo.se/download/18.3744cbfb13a77097d87b125/1491303883730/Aterrapportering_regerings-uppdrag_nationella_minoriteteters_halsa.pdf

Stockholms läns landsting, regionbiblioteket (2018). Många sätt att vara människa på. Folkbibliotek och nationella minoriteter

http://regionbiblioteket.se/wp-content/uploads/2018/08/Minoriteter_CeciliaBrisanderWEBB.pdf

Universitets- och högskolerådet (2018). Högskoleutbildningar i nationella minoriteters språk och kultur – vad har hänt?

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2018/hogskoleutbildningar-i-nationella-minoriteters-sprak-och-kultur.pdf

Universitets- och högskolerådet (2018). Vad kan den svenska högskolan göra för ungdomar från Sveriges nationella minoriteter

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2018/vad-kan-den-svenska-hogskolan-gora-for-svriges-nationella-minoriteter.pdf

Internationell granskning av mänskliga rättigheter i Sverige

Sveriges efterlevnad av de mänskliga rättigheterna granskas av ett flertal internationella organ. På regeringens sida finns granskningar inom dels FN systemet, dels Europarådet.

www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/internationell-granskning-av-manskliga-rattigheter-i-sverige/

SOU, propositioner, lagar med mera

- Ds 2014:8. Den mörka och okända historien - vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet
- Proposition 1998/99:143. Nationella minoriteter i Sverige
- Proposition 2008/09:158. Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna
- Proposition 2017/18:199. En stärkt minoritetspolitik
- SFS 2001:453. Socialtjänstlag
- SFS 2008:567 Diskrimineringslag
- SFS 2009:600. Språklag
- SFS 2009:724. Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk
- SFS 2010:800. Skollag
- SFS 2013:801 Bibliotekslag
- SFS 2017:30 Hälso- och sjukvårdslag
- SFS 2017:900 Förvaltningslag
- SOU 1997:192. Steg mot en minoritetspolitik
- SOU 1997:193. Steg mot en minoritetspolitik

- SOU 2005:40. Rätten till mitt språk - förstärkt minoritetsskydd
- SOU 2006:19. Att återta mitt språk-åtgärder för att stärka det samiska språket
- SOU 2010:29. En ny förvaltningslag. Betänkande av Förvaltningslagsutredningen
- SOU 2010:55. Romers rätt – en strategi för romer i Sverige
- SOU 2016:44, Kraftsamling mot antiziganism
- SOU 2017:60. Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik
- SOU 2017:88. Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik
- SOU 2017:91. Nationella minoritetsspråk i skolan - förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering

Minoritetstidningar

É Romani Glinda
www.romaniglinda.se

Met Avisi
tidskrift.nu/tidskrift/MET_avisi

Judisk krönika
www.judiskkronika.se

Liekki
www.liekki.se

Nuorat
www.nuorat.se

Ruotsinsuomalainen
www.ruotsinsuomalainen.com

Samefolket
www.samefolket.se

Drabbrikan
www.frantzwagner.org/publikationer

Dikko
dikko.nu

Äänet
aanetungdomstidning.com

Minoritetsmedia

Finska

sverigesradio.se/sisuradio
www.svt.se/nyheter/utiset/

Meänkieli

sverigesradio.se/meanraatio

Romani chib

sverigesradio.se/radoromano

Samiska

sverigesradio.se/sameradion
www.svtplay.se/oddasat

Webbplatser

Barnombudsmannen

www.barnombudsmannen.se

Folkhälsomyndigheten

www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/nationella-minoriteter/om-nationella-minoriteter/

Institutet för språk och folkminnen

www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetsprak.html

Kulturrådet

www.kulturradet.se/sv/bidrag/Nationella-minoriteters-kulturverksamhet

Länsstyrelsen i Stockholm

www.lansstyrelsen.se/stockholm/stat-och-kommun/social-hallbarhet/nationella-minoriteter

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget

www.minoritet.se

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

www.mucl.se

Regeringskansliet

www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/

Sametinget
www.samer.se
www.sametinget.se

Skolverket
www.skolverket.se

Socialstyrelsen
www.socialstyrelsen.se/nationellaminoriteter

Svenska filminstitutet
www.filminstitutet.se

Sveriges Kommuner och Landsting
skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/nationellaminoriteter.110.html

Universitets- och högskolerådet
www.uhr.se/lika-mojligheter/nationella-minoriteter

Utbildningsradion
www.ur.se

4. Referenser

Referenser

- **Att förändra vår värld – Agenda 2030 för hållbar utveckling**
https://www.regeringen.se/49c2e4/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-varld_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf
- **Datainspektionen. Dataskyddsförordningen (GDPR)**
<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen>
- **Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679**
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e485e15-11bd-11e6-ba9a-01aa75ed71a1/language-sv>
- **Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter**
<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm> [2013-12-12]
- **Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna**
<http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm> [2013-12-12]
- **Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk**
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148>
- **FN:s deklaration om rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter**
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/minorities.aspx> [2019-04-13]
- **FN:s deklaration om urfolkens rättigheter**
https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf [2019-04-13]
- **FN:s konvention om barnets rättigheter**
<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> [2013-12-12]
- **FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter**
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> [2019-04-13]
- **Lgr 11. Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet**
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet> [2019-04-13]
- **Lpfö 18. Läroplan för förskolan**
https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfce44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf4001.pdf?k=4001 [2019-04-13]
- **Proposition 1998/99:143. Nationella minoriteter i Sverige**
<https://www.regeringen.se/contentassets/27916cdfb28242ee9e3f56b2d2e9f415/nationella-minoriteter-i-sverige> [2019-04-13]
- **Proposition 2008/09:158. Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna**
<https://www.regeringen.se/contentassets/cb45420dc4fb44c1bb7214d3b065c5d1/prop-200809158-fran-erkannande-till-egenmakt---regeringens-strategi-for-de-nationella-minoriteterna> [2019-04-13]
- **Proposition 2016/17:180 En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag**
<https://www.regeringen.se/496fe9/contentassets/89e1a434e6644e8296f316a138452240/en-modern-och-rattssaker-forvaltning--ny-forvaltningslag-prop.-201617180> [2019-04-13]
- **Proposition 2017/18:199. En stärkt minoritetspolitik**
<https://data.riksdagen.se/fil/C88B19D1-F2BB-49F3-A36C-270DFA623644> [2019-04-13]

- **Regeringens skrivelse 2011/12:56. En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032**
<https://www.regeringen.se/49baf6/contentassets/4a3df6c115584782935d8d9efa7ab6e3/en-samordnad-och-langsiktig-strategi-for-romsk-inkludering-2012-2032-skr.-20111256> [2019-04-13]
- **Regeringens skrivelse 2017/18:282. Nystart för en stärkt minoritetspolitik**
<https://www.regeringen.se/49ee6b/contentassets/1714b43194a84a409955192b48147374/ny-start-for-en-starkt-minoritetspolitik-skr.-201718282.pdf>
- **SFS 1974:15. Kungörelse om beslutad ny regeringsform**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kungorelse-1974152-om-beslutad-ny-regeringsform_sfs-1974-152 [2019-04-13]
- **SFS 1998:204. Personuppgiftslag**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/personuppgiftslag-1998204_sfs-1998-204 [2019-04-13]
- **SFS 1988:950. Kulturmiljölag**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/kulturmiljolaag-1988950_sfs-1988-950 [2019-04-13]
- **SFS 1999:1175. Lag om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19991175-om-ratt-att-anvanda-samiska-hos_sfs-1999-1175 [2019-04-13]
- **SFS 1999:1176. Lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar**
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19991176-om-ratt-att-anvanda-finska-och_sfs-1999-1176 [2019-04-13]
- **SFS 2001:453. Socialtjänstlag**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453 [2019-04-13]
- **SFS 2008:567. Diskrimineringslag**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567 [2019-04-13]
- **SFS 2009:600. Språklag**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600 [2019-04-13]
- **SFS 2009:724. Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724 [2019-04-13]
- **SFS 2009:1299. Förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk**
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20091299-om-nationella-minoriteter_sfs-2009-1299 [2019-04-13]
- **SFS 2010:800. Skollag**
https://www.riksdagen.se/se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [2019-04-13]
- **Skolverket (2015). Nationella minoriteter i förskola, förskoleklass och skola**
<https://www.skolverket.se/getFile?file=1729> [2019-04-13]
- **SOU 2010:55. Romers rätt - en strategi för romer i Sverige**
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2010/07/sou-201055/>

Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:600) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken.

4 § I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.

5 a § Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

5 b § Kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits enligt första stycket ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter ansökan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen.

En kommun som ingår i ett förvaltningsområde efter beslut av regeringen kan ansöka hos regeringen om utträde ur förvaltningsområdet. Regeringen får besluta om utträde endast om det finns synnerliga skäl.

Regeringen får meddela föreskrifter om anslutning till och utträde ur ett förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän och Diskrimineringsombudsmannen. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Arbetsförmedlingen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en förvaltningsrätt, tingsrätt, mark- och miljödomstol eller sörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6-8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50-52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskola, viss annan pedagogisk verksamhet och äldreomsorg

17 § Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (2010:800).

18 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

18 a § En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk.

18 b § Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18 a §§ beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

18 c § Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18 a §§.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljning m.m.

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Innehåll

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser till lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt om statsbidrag till kommuner och landsting för merkostnader och åtgärder med anledning av lagen.

Uppföljningsansvar

2 § Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Första stycket gäller inte sådan uppföljning som omfattas av 3 §.

3 § Sametinget ansvarar för uppföljningen av förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk när det gäller samer och samiska.

Frivillig anslutning till och utträde ur förvaltningsområde

4 § Ansökningar enligt 7 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk prövas av regeringen årligen. En sådan ansökan ska ha kommit in till Regeringskansliet senast den 1 mars.

Vid prövningen av om en kommun efter ansökan ska få ingå i ett förvaltningsområde, ska hänsyn tas till om det finns ett uttalat intresse från berörda minoriteter för att kommunen ska ingå i förvaltningsområdet. Det är kommunen som ska visa att ett sådant intresse finns hos den berörda minoriteten i kommunen.

Statsbidrag till kommuner och landsting

5 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas, i mån av tillgång på medel, till de kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska enligt 6 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

6 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas, i mån av tillgång på medel, till landstingen i Dalarnas län, Gävleborgs län, Jämtlands län, Jönköpings län, Norrbottens län, Skåne län, Stockholms län, Södermanlands län, Uppsala län, Västerbottens län, Västernorrlands län, Västmanlands län, Västra Götalands län, Örebro län och Östergötlands län.

7 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas, i mån av tillgång på medel, också till den kommun som regeringen med stöd av 7 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk beslutat ska få ingå i ett förvaltningsområde.

Vilka kommuner som ingår i ett sådant förvaltningsområde framgår av bilaga till denna förordning.

8 § Statsbidrag till kommunerna och landstingen lämnas årligen. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska.

Varje kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

9 § Statsbidrag till en kommun beräknas med utgångspunkt i dels ett grundbelopp om 660 000 kronor, dels antalet invånare i kommunen den 31 mars året innan bidraget betalas ut.

En kommun med:

- mindre än 50 000 invånare får 1 grundbelopp,
- upp till 80 000 invånare får 1,5 grundbelopp,
- upp till 100 000 invånare får 2 grundbelopp,
- upp till 400 000 invånare får 3 grundbelopp, och
- 400 000 invånare eller mer får 4 grundbelopp.

En kommun som ingår i två eller tre förvaltningsområden får utöver grundbeloppen ett särskilt bidrag om 500 000 kronor.

10 § Statsbidraget till ett landsting är 250 000 kronor.

10 a § Statsbidraget enligt 9 eller 10 § får sättas ned om kommunen eller landstinget inte har förbrukat hela bidragsbeloppet för närmast föregående bidragsår. Nedsättning enligt första stycket ska göras med ett belopp som motsvarar högst det belopp som inte har förbrukats.

Bidraget får dock inte sättas ned om kommunen eller landstinget visar att medlen, helt eller delvis, ska användas för sådana särskilda merkostnader eller åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska som inte kommer att täckas av närmast följande års statsbidrag.

11 § Sametinget ska pröva frågor om statsbidrag till de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för samiska och till landstingen i Dalarnas län, Jämtlands län, Norrbottens län, Stockholms län, Västerbottens län och Västernorrlands län. Länsstyrelsen i Stockholms län ska pröva frågor om statsbidrag till övriga kommuner och landsting. Bidragen ska betalas ut senast den 1 april varje bidragsår.

12 § En kommun eller ett landsting som tagit emot bidrag enligt denna förordning är skyldig att lämna en ekonomisk redovisning av de utbetalda medlen och en redovisning av vad medlen har använts till. Kommunerna ska också redovisa hur kartläggningen enligt 8 § andra stycket har genomförts. Redovisningen ska lämnas till den myndighet som har betalat ut bidraget.

Bemyndigande

13 § Länsstyrelsen i Stockholms län får meddela ytterligare föreskrifter om redovisning enligt 12 § och föreskrifter om verkställighet av 10 a §.

Överklagande

14 § Beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län enligt denna förordning får inte överklagas. Inte heller beslut av Sametinget enligt denna förordning får överklagas.



ISBN: 978-91-7281-902-3

© Länsstyrelsen i Stockholm

Tryck: AJ E-print AB



**Länsstyrelsen
Stockholm**



**Sámediggi
Sámedigge
Sámiediggie
Saemiedigkie**